

דיני אכסנאי ומקום ההדלקה
"חוקים קדושים"

לב שומע

שיעורי הרה"ג
רבי שמעי' לעזו שליט"א
דומ"ץ קהל ישב לב דסאטמאר
לונדון

על פרשת השבוע

פרשת וישב - הנוכה

ניתן לשמוע השיעורים ב'קול הלשון'

020 81917000

[ex3,1.11.1]

שגיאות מי יבין - אי אפשר לבר בלא תבן
בבקשה, המוצא שגיאה כלשהוא יואיל להודיע למו"ל למען יתוקן אי"ה

להערות והארות ולקבלת הגליון

יש לשלוח לאימעל: levshomeya@gmail.com

לעילוי נשמת

הרה"ח מקים עולה של תורה

ר' ישעי' זאב בן הרה"ח ר' ישראל ישכר זלה"ה

גלב"ע י"ב תשרי תשע"ז

ת. נ. צ. ב. ה.

עורך: יצחק אייכלר

052-7121811

סדר ועימוד: א. י. גרינוואלד

054-8494370

תוכן הענינים

ה' יושב ראובן אל הבור' - אתה פתחת בתשובה תחילה.....

☆ וישב ראובן אל הבור ☆ על ידי הדלקת נרות חנוכה זוכים לגמור חתימה טובה
☆ מרורין כזית - בידך ☆ סגולת הדלקת הנרות לסלק את המסכים המבדילים ולהעלות
את ניצוצות הקדושה

ט' איננו גדול בבית הזה ממני.....

☆ לְמוֹד הוּא הַקֵּב"ה לְהִיּוֹת בּוֹחֵר מֵאֲהוּבֵי בֵּית אֲבָא לְעוֹלָה ☆ 'וימאן' - יוסף נזכר בשלשלת
הדורות שעתידה לצאת ממנו ☆ מוסר ה' בני אל תמאס ☆ ובא אחר והחזיק בה
☆ אסמכיה ברבי ☆ כל יהודי נחשב לעולם מלא וכל העולמות והמלאכים תלויים במעשיו

יט' כדברה אל יוסף יום יום - ולא שמע אליה.....

☆ כשהיתה באה להסיח עמו - היה מרכין פניו למטה ☆ ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי
עיניכם ☆ תנה בני לבך לי ועיניך דרכי תצורנה ☆ לכל אחד ישנם חמשה חושים רוחניים
וגשמיים ☆ שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך ☆ איה הקדשה - היא בעינים
☆ החשיכו 'עיניהם' של ישראל ☆ לימוד התורה אינו מועיל כנגד היצר - קודם שיכבס
את עיניו בדמעות ☆ על ידי הסתכלות בנרות חנוכה מתקנים את ההסתכלויות האסורות
☆ ימי החנוכה הינם הכנה לקראת תקופת השובבי"ם

כו' וקבעו שמונת ימי חנוכה להודות ולהלל לשמך הגדול.....

☆ ותקע כף ירך יעקב בהאבקו עמו ☆ ויגע בכף ירכו - מידת 'הוד' ☆ חייך אני משלם
לבניך - שנעשה להם נס גדול בימי חשמונאים ☆ קליפת יוון - 'ירכתיא די נחש' ☆ כתבו
על קרן ה'שור' ☆ על ידי שיר והלל זוכים להתחדש ולהתחנך מחדש

פרשת וישב – חנוכה

'וישב ראובן אל הבור' – אתה פתחת בתשובה תחילה

★ וישב ראובן אל הבור ★ על ידי הדלקת נרות חנוכה זוכים לגמר חתימה טובה
★ מרורין כזית - בידך ★ סגולת הדלקת הנרות לסלק את המסכים המבדילים ולהעלות
את ניצוצות הקדושה

פתחת בתשובה תחלה. חיך, שבן בנך
עומד ופותח בתשובה תחלה, ואיזה זה,
הושע, שנאמר (הושע יד ב) 'שובה ישראל עד
ה' אלקיך'^א.

על ידי הדלקת נרות חנוכה זוכים לגמר חתימה טובה

אכן, מלבד מה ש'הקריאה מעוררת את
הזמן' – לשוב בתשובה, כאמור. הרי

וישב ראובן אל הבור

'וישב ראובן אל הבור' (לו כט). מובא
במדרש רבה (פרשתן פד יט) בזו
הלשון 'וישב ראובן אל הבור' (לו כט). והיכן
היה, ר' אליעזר ור' יהושע. רבי אליעזר
אומר: בשקו ובתעניתו. כשנפנה, הלך
והציץ לאותו בור, הדא הוא דכתיב 'וישב
ראובן אל הבור'. אמר לו הקב"ה: מעולם
לא חטא אדם לפני ועשה תשובה, ואתה

א. יש להרחיב בזה עם המובא בבני יששכר (מאמרי חודש תשרי מאמר ד - גדולה תשובה דרוש ג
אות ט) "שובה ישראל עד ה' אלקיך" וכו' (הושע יד ב). מכלל דאיכא תשובה שאינה מגעת
עד השי"ת, ואינו מובן. וגם הנתנית טעם 'כי כשלת' וכו' אינו מובן, דודאי אם אין עון אין
צריכין לתשובה.

והנראה עפי' משארז"ל, שאמר השי"ת לראובן: אתה פתחת בתשובה תחילה, חיך שבן בנך
עומד ופותח בתשובה תחילה. ומנו, הושע. שנאמר 'שובה ישראל עד ה' אלקיך' (ב"ר פד יט).
הנה מהראוי להתבונן, הלא כמה בעלי תשובות שקדמו לראובן, אדם וקין וכיצא.

והנראה, דהנה איתא בזה"ק (ח"א ריט): דעל עון פגם הברית אינו מועיל תשובה. והקשו בעלי
הקבלה והמוסר, הלא תלמוד ערוך בידינו, אין לך דבר שעומד בפני התשובה (ירושלמי פאה פ"א
ה"א). ותידין בעל ראשית חכמה (שער הקדושה פ"ז) (והסכימו עמו בעלי הקבלה) שכוונת הזהר היא,
דהנה אית תשובה תתאה (היא בחינת ה' אחרונה תשובה ה' תשוב), ואית תשובה עילאה (תשוב ה' עלאה
היא בחינת בינה נקראת הוי"ה בנקוד אלה"ם). וכוונת הזהר, דעל פגם הברית אינו מועיל 'תשובה תתאה'
רק 'תשובה עילאה', עיין שם. והנה 'תשובה עילאה' נקרא תשובה תחילה, שהיא תחילה

מעצמה היא הרה ודבוקה לתאות לבה הרע. 'היא מוצאת, והיא שלחה אל חמיה לאמר' – בהתנצלות של אמת, ששקר ענה השטן בזה שמקטרג על בני האדם שהם דבוקים בגודל תשוקה לתאוות רעות, כי האמת הוא שרק 'לאיש אשר אלה לו אנכי הרה'. פירוש, שאנחנו עמו דבוקים רק בבורא עולמים ברוך הוא שהוא מקור החסד וכו', ומה שאנחנו עושים לפעמים נגד רצון הבורא ברוך הוא, הוא רק מחמת רוב טרדת הזמן וטרדת הפרנסה ושאר מאורעות של בני אדם, אבל באמת בפנימיות הלב דבוקים אנחנו בגודל חיבה ותשוקה רק לבורא עולמים ברוך הוא.

ותאמר עוד לבורא עולמים ראייה אמיתית לזה, 'הכר נא למי החותמת' – מרמז על השמן של נרות חנוכה שהיה חתום בחותמו כהן גדול (שבת כא:). 'הפתילים' – מרמז על הפתילות של נר חנוכה. 'והמטה' – מרמז על הכלי של נר חנוכה וכו'. פירוש, מהמצוות שאנו מקיימים כמצות רצונך הקדוש, היא ראייה מפורשת שאנחנו הולכים רק אחר רצונך, וחשוקים ודבוקים רק בך ולא ח"ו וכו', רק

שגם 'הזמן מעורר את הקריאה' – ימי החנוכה מעוררים אותנו לעבודת התשובה. כיון שבימי החנוכה מסתיימת עבודת הימים הנוראים, כמובא בבת עין (פרשת ד"ה ויהי כמשלש חדשים) בשם כתבי האריז"ל, שעיקר סוף גמר החתימה הוא בחנוכה, ורומז זאת לפי סדר הפסוקים שרגילים לקרותם ביומי דחנוכה.

וְזו לשונו 'ויהי כמשלש חדשים' (לח כד), היינו מראש השנה עד חנוכה – שאז עיקר גמר החתימה. על כן בא המקטרג על בני האדם לפני בורא העולמים ברוך הוא, שהוא מרומוז בתיבת 'יהודה' (עין זוהר בראשית פט:). לומר: 'זנתה תמר כלתך', היינו כנסת ישראל שדמתה לתמר (שמות רבה לו א), שהיא מכונה בשם 'כלה'. זנתה וסרה ממך, והלכה אחר זונתה. ולא די לה בזה שהלכה אחר תאות לבה הרע, אלא שגם 'היא הרה לזנונים' וכו', היינו שמעצמה היא דבוקה תמיד בתאותה בלי שום גורם לזה.

'ויאמר 'יהודה' – הוא הבורא ברוך הוא, 'הוציאנה ותשרף' עבור זה שבלא שום גרמא ומניעה היא הרה לזנונים, רק

וראשית בדרגין דתשובה מלמעלה למטה. והגם, הן אמת שאמרו רז"ל (שבת נה:) 'כל האומר ראובן חטא וכו', אלא שבלבל' וכו'. על כל פנים, כיון שהכתוב 'מעלה עליו כאילו' וכו', על כן בעשותו תשובה הוצרך לתשובה עילאה הנקרא 'תשובה תחילה' כנ"ל, והנה הכתוב העיד עליו (בראשית לו ט) 'וישב ראובן' וכו', וכמו שקיבלו רז"ל ששב לשקו ולתעניתו, א"כ הוא פתח בתשובה תחילה היינו 'תשובה עילאה' אשר לא שמענו עדיין בתורה מעת בריאת העולם'.

ובאגרא דכלה (פר' בראשית, ציפוי בראשית אות קמז), מבאר הבני יששכר, ש'תשובה עילאה' היינו תשובה מאהבה, ולפי זה מרמז את מילת 'בראשית' בשמו של ראובן, וזו לשונו 'דהכי קאמר, ראובן פתח בתשובה תחילה, ר"ל אותה התשובה שהיא תחילה וקודם בעולמות עליונים, היינו 'תשובה עילאה' והוא תשובה מאהבה, והדברים ארוכים אצלינו אין כאן מקומו. נרמז בר"ת ראובן יפתח תשובה בתחילת שובת אהבה'.

מובא בזו הלשון 'וכפי שכבר אמרתי מכ"ק זקני זיע"א מראזוזאדוב, שפירש מאמר חז"ל (עירונין יח): 'אמרה יונה, יהו מזונותי מרורין כזית ומסורין בידך, ואל יהיו מתוקין כדבש ותלויין ביד בשר ודם'. היינו 'יונה' – כינוי לכנסת ישראל¹. שבחנוכה החתימה לטובה מצד הקב"ה, בבחינת (שמות לג יט) 'וחנותי את אשר אחון'. ואמרו חז"ל (ברכות ז) אעפ"י שאינו כדאי והגון. ואז מדליקין שמן 'זית', והיינו 'מרורין כזית' – אבל ביד הקב"ה מצד רחמנותו. ואל יהי מתוקין 'כדבש', שבראש השנה אוכלין תפוח בדבש – אבל ביד בשר ודם כפי מעשיו, וכנ"ל.

והעולה מדבריו הק', שהעת רצון שמתעורר בחנוכה, מבחינה מסוימת גדול יותר מראש השנה, משום שבראש השנה מודדים לאדם לפי מעשיו, ואילו בחנוכה על ידי הדלקת הנרות מתעורר למעלה עת רצון יותר מכפי

מה שאנחנו עושים לפעמים נגד רצונך הוא רק מחמת הנ"ל.

'ויאמר יהודה' – הוא הבורא ברוך הוא, 'צדקה ממני' – כביכול אני חייב בזה (עיין רש"י). היינו שהבורא ברוך הוא מודה להם שהמה צודקים, כי אני רואה שהאמת הוא שהמה דבקים רק בי, ומה שהם עושים לפרקים נגד רצוני ח"ו, הוא רק מחמת 'כי על כן לא נתתיה לשלה בני'. רוצה לומר, תבת של"ה מרמז על משיח צדקנו, כמאמר הכתוב (מט י) 'עד כי יבוא שילה'², היינו מחמת שזה זמן רב שלא נתתי ומסרתי אותם לרועה נאמן – הוא משיח צדקנו שיבוא במהרה בימינו, אמן כן יהי רצון³.

מרורין כזית – בידך

ובספר מנחת יהודה (להרה"ק רבי יהודה הורוויץ מסטיטשין זיע"א, שבת חנוכה תשל"ד)

ב. כמובא במדרש רבה (פר' ויחי צח ט) "עד כי יבוא שילה – זה מלך המשיח". ומדוע נקרא כן, מתבאר בהמשך המדרש (שם צט ה) "שילה" – 'מי שהמלכות שלו'.

ג. וראה עוד את המובא בבני יששכר (מאמרי חודש כסלו – טבת, מאמר ב – אור תורה, אות י) בזו הלשון 'והנה כשבאתי לכלל זה, הנה אומר לך הדבר אשר מרגלא בפומייהו דרבנן – רבותינו כת הקודמים, אשר בחנוכה יש מקום לעורר פקודת עקרים ועקרות כעין ראש השנה. הנה לדעת עיקר הענין עיקר הסגולה ביום האחרון הנקרא בפי כל 'זאת חנוכה' וכו'. ואף על פי כן יש לרמז על כל ימי חנוכה וכו'. ואומר לך כעת: 'מתתיהו' בגימטריא 'ראש השנה', ודי בזה כעת'.

ד. וכפי שנאמר (שיר השירים ב יד) 'יונתי בחגוי הסלע', (שיר השירים ה ב) 'יונתי תמתל'. וכן מצינו בגמ' (שבת קל). 'ואמאי קרו ליה 'אלישע בעל כנפים'. שפעם אחת גזרה מלכות הרשעה גזרה על ישראל, שכל המניח תפילין על ראשו – יקרו את מוחו. והיה אלישע מניח תפילין ויצא לשוק. וראהו קסדור אחד, רין מלפניו ורין אחריו. כיון שהגיע אצלו – נטלן מראשו ואחזן בידו. אמר ליה, מה בידך? אמר לו: כנפי יונה. פשט את ידו ונמצאו בה כנפי יונה. לפיכך היו קוראין אותו 'בעל כנפים'. מאי שנא כנפי יונה דאמר ליה, ולא אמר ליה שאר עופות. משום דדמייא כנסת ישראל ליונה, שנאמר (תהלים סח יד) 'כנפי יונה נחפה בכסף ואברותיה בירקרק חרוץ', מה יונה זו כנפיה מגינות עליה, אף ישראל – מצות מגינות עליהן'.

מאבותינו ואבות אבותינו - עד אדם הראשון, כולם מסבבים לבקש איזה איש ישראל שיאזור עוז מתניו להדליק נר חנוכה כנזכר לעיל, ובוה ירים כל הניצוצות קדושות מעמקי הקליפות.

ולזאת יאמין האדם באמונה שלימה, שודאי בעת עמדו להדלקת נר חנוכה, שעומדים עליו כל הניצוצות קדושות שלו ומאבות אבותיו עד אדם הראשון, אשר כולם מסבבים על כל אחד ואחד מישראל, שמא על ידי התעוררותו בהדלקת נר חנוכה יזכה להרים אותם ולהעלותם לשורשם.

ויש ללמוד מדבריו הנשגבים, עד כמה גדולה ורמה מצות הדלקת נר חנוכה - לשוב על ידה להקב"ה, מפני שעל ידי הדלקת הנרות יכולים לבטל ולסלק את כל המסכים המבדילים בינינו לבין אבינו שבשמים, להיכנס עד היכל המלך להידבק בו ית'. ולא זו בלבד, אלא שאם מדליקים את הנרות מתוך התעוררות גדולה, אפשר לזכות להעלות את כל הניצוצות הק' שלנו ושל אבותינו - עד אדם הראשון, ועל ידי כך לקרב את הבריאה לתיקונה השלם.¹

מעשיו, בבחינת 'וחנותי את אשר אחון' - למי שאינו הגון ואינו כדאי².

סגולת הדלקת הנרות לסלק את המסכים המבדילים ולהעלות את ניצוצות הקדושה

וגדולה מצות הדלקת נרות חנוכה, להתעורר בתשובה ולהתקרב אל הקב"ה בלי מסך המבדיל, כמובא בספר מאיר עיני חכמים (על הדלקת נרות חנוכה, להרה"ק ר' מאיר מקראסטשוב זיע"א, פרק ב שער יב) בהאי לישנא קדישא 'ועתה בא העת הנ"ל - במצות נר חנוכה, לעורר הדבר ולבטל כל החומות והמסכים המבטלים בינינו לבינו ית'. ונהיה תמיד בהיכל המלך - בהיכל אבינו מלכינו בתפנוקי מלכין וכו'. לכן עתה בבוא העת להדליק נר חנוכה, להתעורר את עצמינו בעבודת כהן גדול בבית המקדש, כמו שנתבאר לעיל בסוד (שבת כא): 'פתילות ושמנים' וכו'.

והענין כמו שנתבאר לעיל באריכות היטב, שמשם יוצא האור ומאיר לחוץ - למקום רשות הרבים והקליפות, ולהעלות כל הניצוצות קדושות משם למעלה, הן אותן שנפלו מאתנו והן אותן שנפלו

ה. ובפרט בעת הדלקת הנר, אין רשות לשטן לגטרג ולהזיק חלילה, כמובא בבעל הטורים (שמות כה לא) על המנורה של בית המקדש, וזו לשונו 'ז' פעמים כתיב 'מנורה' (בפסוקים לא-לה), כנגד 'ז' רקיעים (חגיגה יב): וז' ארצות (פרקי דר' אליעזר יח). ואין בפרשת מנורה אות סמ"ך, וכן במעשה בראשית (בראשית רבה ז יו). לומר: במקום נר אין סטן ואין מזיק, ובזכות נר מצוה ותורה אור, סותם פיו של שטן מלהשטיין.

ו. ומן הראוי להתכונן קודם קיום המצוה בהכנה רבתי - כדי לקיימה בשעתה כדבעי, וכמובא

איננו גדול בבית הזה ממני

★ לְמוֹד הוּא הַקֶּב"ה לְהִיּוֹת בּוֹחֵר מֵאֲהוּבֵי בֵּית אֲבָא לְעוֹלָה ★ 'וַיִּמְאַן' – יוֹסֵף נֹזֵכֵר בְּשִׁלְשֵׁלַת הַדּוֹרוֹת שְׁעֵתִידָה לְצֵאת מִמֶּנּוּ ★ מוֹסֵר ה' בְּנֵי אֵל תִּמְאַס ★ וּבֵא אַחֵר וְהַחֲזִיק בָּהּ ★ אֲסַמְכִּיהָ בְּרַבִּי ★ כָּל יְהוּדֵי נֹחֵשֵׁב לְעוֹלָם מֵלֵא וְכָל הָעוֹלְמוֹת וְהַמְּלָאכִים תְּלוּיִים בְּמַעֲשָׂיו

והקשו על כך דורשי אגדות וסופריהם, מה לו ליוסף להזכיר מדרגות נשגבות, לְמוֹד הוּא הַקֶּב"ה לְהִיּוֹת בּוֹחֵר מֵאֲהוּבֵי בֵּית אֲבָא לְעוֹלָה, או לְמוֹד הַקֶּב"ה לְהִיּוֹת נְגַלָה עַל אוֹהֲבֵי בֵּית אֲבָא בְּלִילָה, וְהֵלֵא מְדוּבָר כִּאֵן עַל הָעֵבֶרִיהַ הַמְּגוֹשְׁמֵת וְהַקְשָׁה בְּיֹתֵר (נִידֵרֵיגִסְטֵעַ עֵבֶרָה), וְכִמּוֹ שְׁיוֹסֵף עֲצָמּוֹ אִמֵּר לֵה (לֵט ט) 'וַאֲיֵךְ אֵעֲשֶׂה הָרַעָה הַגְּדוֹלָה הַזֹּאת וְחִטָּאתַי לְאַלּוּקִים'.

אלא שְׁיוֹסֵף הַתַּחֲנֵךְ מִן הַיּוֹם שְׁנוֹלָד, שֶׁהַדָּבָר הַמּוּבָחָר בְּיֹתֵר הוּא הַקְּרֵבַת קֶרְבָּנוֹת לַה', וְזוֹהֵי מְסוּרַת 'בֵּית אֲבָא' לְהַקְרִיב קֶרְבָּנוֹת לַה', אֲבָרָהּ הַקְרִיב אֵת בְּנוֹ יַחֲדוֹ לְעוֹלָה, וַיִּצְחַק פֶּשֶׁט אֵת צוּוֹאָרוֹ וְהַסְכִּים לְהִישָׁחַט וְלְהִיּוֹת קֶרְבֵּן עוֹלָה, וְכֵן יוֹסֵף בִּיקֵשׁ וְרִצָּה בְּכָל יָמָיו לִלְכַת בְּדֶרֶכָם וְלְהִיּוֹת מֵאֲהוּבֵי בֵּית אֲבָא שְׁנִבְחָרִים לְעוֹלָה.

והיינו מה שנראית לו דמות דיוקנו של אביו (מדרש תנחומא פרשתן ט"ו), כדי להזכירו בארץ נכר, מי אתה ומי הוא אביך ואבי אביך, וכשראה זאת יוסף, הבין שאילו

לְמוֹד הוּא הַקֶּב"ה לְהִיּוֹת בּוֹחֵר מֵאֲהוּבֵי בֵּית אֲבָא לְעוֹלָה

'וַיְהִי אַחֵר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְתִשָּׂא אֶשֶׁת אֲדִנִּי אֶת עֵינֶיהָ אֶל יוֹסֵף, וְתֹאמֵר שִׁכְבָה עִמִּי.

וימאן וַיֹּאמֵר אֶל אֶשֶׁת אֲדִנִּי: הֵן אֲדִנִּי לֹא יָדַע אֶתִּי מִהַ בְּבֵית וְכָל אֲשֶׁר יֵשׁ לוֹ נֶתַן בְּיַדִּי, אֵינְנוּ גְדוֹל בְּבֵית הַזֶּה מִמֶּנִּי וְכו'.

ובמדרש (פֶּרֶשְׁתוֹן פִּז ה) מוּבָא לְפֶרֶשׁ אֵת כּוּוֹנַת דְּבָרָיו שֶׁל יוֹסֵף בְּזוֹ הַלְשׁוֹן 'אִמֵּר לַה': לְמוֹד הוּא הַקֶּב"ה לְהִיּוֹת בּוֹחֵר מֵאֲהוּבֵי בֵּית אֲבָא לְעוֹלָה, לְאַבְרָהָם (כב ב) 'קַח נָא אֶת בְּנִךְ, אֲשַׁמְעֵ לִיךְ (בְּתַמִּיהָ). וְשִׂמָּא אֲבָחָר לְעוֹלָה וְאִפְסַל מִן הַקֶּרְבֵּן'. דְּבַר אַחֵר, 'וַיֹּאמֵר אֶל אֶשֶׁת אֲדוֹנָיו, אִמֵּר לַה': לְמוֹד הַקֶּב"ה לְהִיּוֹת נְגַלָה עַל אוֹהֲבֵי בֵּית אֲבָא בְּלִילָה, אֲבָרָהּ (טו א) 'אַחֵר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הִיָּה דְבַר ה' אֶל אֲבָרָם בְּמַחֲזָה'. יִצְחָק, (כו כד) 'וַיִּרָא ה' אֵלָיו בְּלִילָה הַהוּא', יַעֲקֹב (כח יב) 'וַיַּחֲלֹם וְהִנֵּה סוֹלָם'. אֲשַׁמְעֵ לִיךְ (בְּתַמִּיהָ), וְשִׂמָּא יְגַלֵּה עֲלֵי הַקֶּב"ה וַיִּמְצָא אוֹתִי טַמְא'.

בְּקִדּוּשַׁת לוי (פֶּר' בְּשֵׁלַח ד"ה וְלִהְיוֹן) בְּזוֹ הַלְשׁוֹן 'דְּמִבּוּאָר בְּסַפְרֵי יִרְאִים, דְּכָל מִצְוָה קוֹדֵם עֲשׂוֹתָהּ צְרִיכָה הִכְנָה - לְהַכִּין עֲצָמוֹ לְעֲשׂוֹתָהּ בְּקִדּוּשָׁהּ וּבִטְהָרָה. וְלִהְיוֹת אֲמִירֵין 'לְשֵׁם יַחּוּד קוּדְשָׁא' כּו' קוֹדֵם עֲשִׂיַת הַמִּצְוָה, שֶׁהוּא הִכְנָה לְמִצְוָה. וְהַיּוֹצֵא מִזֶּה, מַחֲמַת שְׂמִיכִין עֲצָמוֹ מִגְּלָה דְעֵתוֹ שְׁחִבִּיבָה מִצְוָה בְּעִינָיו וּמִצְפָּה וּמִשְׁמַח לְעֲשׂוֹתָהּ, וְאַחֵר כֵּן בְּעֲשׂוֹתָהּ יַעֲשֶׂנָה בְּלֵב שְׁלֵם שְׁלֵא יַחֲלָלָה וַיִּפְגְּמָנָה בְּעֲשׂוֹתָהּ, שֶׁהָרִי נִשְׂרַשׁ בְּלִבּוֹ אֲהָבָה שֶׁל הַמִּצְוָה הַהוּא' (עֵיין בְּבַעַל שֵׁם טוֹב פֶּר' מִטוֹת אוֹת ב עַל חֲשִׁיבוֹת אֲמִירַת 'לְשֵׁם יַחּוּד' קוֹדֵם כָּל מִצְוָה).

דיוקנו של אביו, הוא הבין שאילו ישמע לה חלילה, הוא יפסיק את מסורת בית אבא - להיות מאהובי בית אבא, ולא הוא ולא זרעו יהיו בכלל אהובי בית אבא. לכן 'וימאן' - בשלשלת, מחמת שלשלת הדורות, שתמשך אצלו ויוכל להנחילה לבניו אחריו, ואילו ישמע לה, היא תיפסק חלילה!¹

ויש לומר שהתורה באה ללמדנו אורחות חיים, שכל יהודי צריך לדעת את מעלתו ויחוסו הנעלה, וכמו שאמר משה

ישמע לה, יותר הוא לא יהיה שייך לאהובי בית אבא, וזה הדבר היחיד שהציל את יוסף ברגע האחרון, בשעה שכבר (מט כד) 'ויפוזו זורעי ידיו' (עיין סוטה לו:), או אז (לט יב) 'ויעזוב בגדו בידה וינס ויצא החוצה'.

'וימאן' - יוסף נזכר בשלשלת הדורות שעתידה לצאת ממנו

והנה טעם הקריאה מעל מילת (לט ח) 'וימאן', הוא שלשלת - וימאן. ולפי האמור יש לומר, שכשנראתה ליוסף דמות

ז. בפרשת שליחותו של אליעזר למצוא שידוך ליצחק אבינו ע"ה, לאחר כל דבריו של אברהם אבינו לאליעזר והשבעתו בשבועה, יצא אליעזר לדרך. וכשבא לארם נהריים, ביקש אליעזר מהקב"ה שיעזור לו למצוא את השידוך הנכון, וכפי שנאמר (כד יב) 'ויאמר, ה' אלוקי אדוני אברהם, הקרה נא לפני היום ועשה חסד עם אדוני אברהם'.

והנה, לפי האמור שהשלשלת היא רמז לשושלת, נראה לפרש מדוע מה שאמר אליעזר מוטעם בשלשלת - 'ויאמר'. משום שהוא הלך לחפש עבור יצחק שידוך מתאים וראוי להמשיך את השושלת של אברהם אבינו.

וראה מה שגילה לנו הקדושת לוי (ליקוטים ד"ה ולכך החתן) על שעת החופה, שהנשמות העתידות לבוא ממנו ולהמשיך את שושלתו, הם המעוררות את החתן לבכיו, וזו לשונו 'ולכך החתן בוכה בשעת החופה, כי הנשמה כשבאה על זה העולם יש לה צער על אשר ניתנה מעולם החדוה וששון ושמחה על זה העולם, ולכך האדם בשעה שיוצא מבטן אמו הוא בוכה, כי הנשמה בוכה על ביאתה על זה העולם. לכך בוכה החתן בשעת חופתו, מחמת שהנשמות העתידים לבא ממנו - הם מעוררים אותו, ועל ידי זה בוכה'.

ועל דרך זה נראה לבאר את טעם השלשלת האמור במעשה לוט, שלאחר שאמרו המלאכים ללוט שהקב"ה עתיד להשחית את סדום, נאמר (יט יד-טו) 'וכמו השחר עלה, ויאצו המלאכים בלוט לאמר, קום קח את אשתך ואת שתי בנותיך הנמצאות, פן תספה בעוון העיר. ויתמהמה, ויחזיקו האנשים בידו'. ולפי האמור נראה לפרש את טעם ה'שלשלת', שהיא רומזת על שלשלת הדורות. דהנה בגמ' (בבא קמא לה:.) מובא, שב' פרידות טובות יצאו מבנותיו של לוט, רות המואביה ונעמה העמונית, ומשום כך לא החרیب אותם הקב"ה. ובשעה שלוט התמהמה מלצאת, הוא סיכן את השלשלת שעתידה לצאת ממנו, שחלילה לא תבוא לעולם רות המואביה שיצא ממנה דוד המלך שריווהו להקב"ה בשירות ותשבחות (ברכות ז:), ולפיכך מילת 'ויתמהמה' מוטעמת ב'שלשלת' רמזו על סכנת המשך השלשלת בהתמהמהותו של לוט. והנה לפ"ז, עלינו להתפלל על כל יהודי ויהודי ובמיוחד על החלשים שמסתובבים בינינו, שהרי אין אנו יודעים מי עתיד להיוולד מהשלשלת של כל אחד מישראל עם קדושים.

שהוגלה למצרים כ"ב שנים, והתנסה יום יום בניסיון אחר ניסיון, ולבסוף ניצח את יצרו. ובניהם אחריהם בארץ מצרים, במשך מאתיים ועשר שנה לא שינו את שמם לבושם ולשונם. ואחריהם במהלך כל הדורות, אבותינו שפכו את דמם על מזבח האהבה להקב"ה וחיו על קדושת שמו הגדול והנורא, מכל אלו יש לנו בירושה כוחות להמשיך הלאה לקדש את שמו ית' - בקיום המצוות בשמחה ואהבה^ט.

מוסר ה' בני אל תמאס

והנה דרך זו, לרומם ולייקר את מעלתו וחשיבותו של כל יהודי, בבחינת מה שנאמר (דברי הימים ב' יז ו) 'ויגבה לבו בדרכי ה'', היא הדרך הטובה והמועילה ביותר

רבינו ע"ה בשירת האזינו (דברים לב ז) 'זכור ימות עולם, בינו שנות דור ודור, שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך', שכל אחד ואחד הוא המשך וחלק מהשושלת של עם ישראל מדורי דורות, ועליו ללמוד מאבותיו מה היה דרכם, כיון שממנו והלאה ממשיכה השושלת אצל זרעו וזרעו אחריו".

ומכוח שושילתא דדהבא מאבותינו ואבות אבותינו, יש לנו את הכח לעשות את רצון יוצרנו ולמלאות את תפקידנו עלי אדמות, החל מאברהם אבינו ע"ה שעמד בעשרה ניסיונות, וכן מיצחק אבינו ע"ה שברצונו נעקד לקרבן עולה, ויעקב אבינו ע"ה שהעמיד שבטי י-ה בביתו של לבן הארמי, ובדרכו לארצו נלחם עם שרו של עשו - עד עלות השחר. ויוסף הצדיק

ת. מסופר, שלאמו של הרה"ק המגיד רבי דב בער ממעזריטש זיע"א היה 'כתב יחוס' עד דוד המלך ע"ה, וביום מן הימים הכתב נשרף ואיננו. ובא אליה בנה הרה"ק רבי דב בער ואמר לה: מאמע, יש לי 'כתב יחוס' חדש, איך געיי באוואזן א נייע...

ט. ונראה לומר, שטעם השלשלת יורד מלמעלה למטה, על דרך דברי התנא (שבת יט:) 'משלשלין את הפסח בתנור'. ומשמעות הדברים, שהשלשלת של 'וימאן' שמיאן יוסף מיאון אחר מיאון, יורדת עד אלינו, ומכוחו יש בנו תעצומות לומר ליצר הרע 'לא' רבתי, וכמאמר הבית אברהם מסלונים זיע"א על הפסוק (איוב יד ד) 'מי יתן טהור מטמא לא אחד', שבכדי להשתנות מטמא לטהור, צריך לומר 'לא אחד' - 'איין מאהל ניין', וכלשון חז"ל (יבמות לב:) 'קפץ ונשבע', שאף שאינו נשבע ממש, אבל הוא מחליט בנפשו שלא יזוז מקבלתו בשום פנים אפילו אם כל העולם יתהפך. וזו הדרך בכמה וכמה מקרים בחיים, שאין דרך להתגבר ולהמשיך הלאה, אלא על ידי תקיפות כנגד היצר הרע, לומר לו הנני יודע את כוונתך ומשאלותיך שאעשה את רצונך, אך הנני אומר לך: לא.

ועל דרך זה מסופר על ה'חפץ חיים' זיע"א שהוא נשאל על ידי תלמידו הצדיק הירושלמי רבי שלמה בלאך זצ"ל, מהי הזכות שמחמתה זכה ספרו ה'משנה ברורה' להתקבל בקרב כלל ישראל באופן מופלג. והשיב לו החפץ חיים בסיפור דברים. שכאשר החל לכתוב את הספר 'משנה ברורה' היה בן ארבעים שנה, ובאותה תקופה אידע אסון בביתו - שנפטרה כלתו בדמי ימיה, ה' ירחם, והוא היה מאד שבור ונסער - עד כדי שלריגעא חדא חשב לעזוב את הרעיון של כתיבת ספרו. אך במקום זאת הוא אזר כגבר חלציו וחיזק את רוחו ואמר לשטן: יודע אני כי

מהו המִסְפָּר שבידו. מששמע חברו את המִסְפָּר שלו, נענה אליו בהתפעלות, ואמר: ידידי, אני שמח לבשרך שמעתה ואילך אינך עני מסכן, אלא אתה אחד מעשירי ונכבדי העולם, שכן אתה הוא הזוכה המאושר.

תוך כמה שעות החליף הקבצן את מנעליו ובגדיו הקרועים בכובע וחליפה חדשים ונאים, ואף את מנעליו החליף בנעליים חדשות ומהודרות, שהרי שהוא אחד מנכבדי ועשירי העיר ולא יאה לו ללבוש את בגדי עניו אפילו לא עוד רגע אחד, ומני אז עלה לגדולה וכבוד כאחד משועי הארץ.

הרי לפנינו, שיתכן אדם שיהיה במציאות עשיר גדול מאוד, אך נחסרת ממנו הידיעה על כך. והנמשל הוא, שישנם יהודים שאינם יודעים את ערכם הגדול והנעלה שאין דומה לו - בשעה שבאמת ערכם רב מאוד, ומה שחסרה להם היא רק הידיעה על כך^א.

להצליח לעמוד בנסיונות הקשים והמרים שמעמיד היצר הרע, וכהא דמתאמרא משמיה של בעל יסוד העבודה מסלונים זיע"א על הפסוק (משלי ג יא) 'מוסר ה' בני אל תמאס', שהמוסר הגדול ביותר שהקב"ה אומר ליהודי - 'מוסר ה"'. 'בני', הלא אתה הבן שלי, 'אל תמאס' - אל תתלכך ותמאס במה שאינו מתאים והולם את בן המלך^ב.

ויתבאר על דרך משל, לְהִלֵּךְ עני שלבש בגדים קרועים ובלויים, והיה מחוסר בית - בלא מקום אכילה ולינה, וביום מן הימים קנה א לאטרי קארטיל על כמה מיליארדי דולרים. ואף שהמספר שלו זכה בגורל והוא נעשה לאחד מעשירי העולם, הוא בושש מלברר האם הוא אכן זכה, וכך המשיך ללון ברחובה של עיר וליהנות מבית התמחווי המקומי.

עד שפגשו אדם וסיפר לו שעדיין לא יודעים מיהו הזוכה המאושר בגורל, ואז נזכר העני שיש לו כרטיס, ואמר לו

ברצונך לעכב אותי ולטרדני - שלא אכתוב את חיבורי ה'משנה ברורה', אך דע לך כי טעות בידך, לא תצליח לעכבני מלעשות זאת ויהי מה. וסיים ה'חפץ חיים' זי"ע ואמר לתלמידו ר' שלמה, דע לך, כי מחמת התחזקות זו זכיתי לסיעתא דשמיא גדולה והשלמתי את חיבורי למען כלל ישראל.

א. מעשה ידוע מסופר על הרה"ק רבי ברוכל' ממעז'בוז' זיע"א, שהלך בדרך עם זקנו קודש הקדשים מרנא הבעל שם טוב זיע"א, ופגש אותם איזה גוי, ושאל את הבעש"ט, היאך אתה יכול לפרוש מתאוות. והשיב לו הבעל שם טוב שהוא כבר זקן ותשוש. לאחר מכן שאל הרה"ק ר' ברוכל את זקנו, מדוע לא השיב לו שהוא יהודי, ומה שאסור אסור. והשיב לו הבעש"ט, שאי אפשר להסביר לגוי מהו יהודי. וכשסיפר הרה"ק ר' ברוכל מעשה זה, אמר: 'זקני אמר שאי אפשר להסביר לגוי מהו יהודי. ואני אומר, שגם ליהודי אי אפשר להסביר מהו יהודי'...

א. מעשה מופלא התרחש עם גאב"ד אנטוורפן הגאון רבי חיים קרייזווירט זצ"ל, כאשר שהה במחנות יחד עם אחיו היהודים ועבר עמהם שבעת מדורי גיהינום. ובאחד מן הימים ניגש

ובא אחר והחזיק בה

וזהו תפקידם של ההורים והמחנכים להנחיל לבניהם ותלמידיהם שכל 'יהודי' הוא נזר הבריאה – בנו של מלך מלכי המלכים, ובו בחר ה' להיות עם סגולה – 'ורוממתנו מכל הלשונות'. וכאשר הם מבינים זאת, ממילא אינם יכולים

להרשות לעצמם ללכת כאחד האיכרים ולדבר כאחד הכפריים, שהרי 'בן מלך' יש לו גינוני מלכות ואצילות וכל התנהגותו נעלית ומעודנת².

והנה דרך זו – להוכיח על ידי חיזוק, מצינו אותה בנועם אלימלך (פר' קרח ד"ה

אליו אחד מהיהודים וביקש ממנו לדבר עמו דבר סתר. וכך אמר לו: הנני מרגיש שיומי קָרָב, ויש לי חשבון-בנק בשוויץ, ובו כסף רב. והנה, אחד מכללי הבנקאות בשוויץ הוא, שאם בעל-החשבון אינו יכול לעשות שימוש בכספיו ומגיע אדם אחר ומוסר את הקוד המוצפן, עובר חשבון-הבנק עם כל מה שבתוכו לרשותו של אותו אדם. ולכן אבקש ממך, המשיך האיש ההוא לספר להגר"ח, בן אחד יש לי, אבל אינני יודע היכן הוא נמצא, והאם הוא חי או מת. אמסור לך אפוא את הקוד של החשבון שלי בבנק השוויצרי, ואבקש ממך שתנסה לאתר את הבן, ולהעביר אליו את הכספים. רבי חיים הסכים לעזור לו, ובמהלך הימים, היהודי ההוא עלה על המוקד, ה' יקום דמו.

במשך השנים שלאחר השואה, במהלך נסיעותיו המרובות של רבי חיים לכל קצווי תבל – להרביץ תורה בעם ישראל, הוא ניסה למצוא את בנו של האיש ההוא, אך לשווא, אף אחד לא הכיר אותו ולא ידעו.

פעם אחת, נסע רבי חיים מאוסטרליה לארה"ב, ופגש קבוצת יהודים ושאל אותם: האם הם מכירים את פלוני. והנה אחד מהם – שהיה נראה עני מרוד – מתעורר ואומר: 'אני הוא'. שמח רבי חיים בכל לבו על 'השבת אבידה' שסוף סוף זוכה לקיימה. ולאחר שבירר ואימת את כל הפרטים עד תומם, התברר לו שאכן מדובר בבנו של בעל-החשבון, ולאחר בישור באזניו את הבשורה הטובה, שהוא מתעתד להפוך מעני-ואביון לעשיר מופלג. רבי חיים מסר לו בשמחה את קוד החשבון של אביו הי"ד, והלה נסע לשוויץ והוציא משם את כל הכסף, והפך בין-רגע לאדם בעל-הון, ולגביר גדול.

גאב"ד אנטוורפן זצ"ל מצא במעשה זה לקח ומוסר גדול, שלפעמים אדם נתון בקושי או בצרה חלילה, אך הוא אינו יודע שיש בידיו קוד, שאם יצליח לפענח אותו הוא יצא מצרה לרווחה. וכמו בנו של היהודי שנרצח הי"ד, שהיה עני מרוד מסכן ומדוכא. אולם, היה בעולם קוד מסוים שִׁצְפָן עבדו בשורה כל-כך טובה, וכשהגיע הזמן שקבעו מן השמים, הוא התהפך לעשיר כקורח.

ובדומה לדבריו יש ללמוד לענינינו, שאין יהודי בעולם שאינו יקר המציאות ורב הערך, אלא שצריך לגלות לו את הקוד ולהאיר את עיניו ולבו, שעליו נאמר (דברים יד א) 'בנים אתם לה' אלוקיכם', שהקב"ה אוהב אותו ואומר לו: 'מיין טייערע קינד', אני בראתי אותך ונתתי לך תורה ומצוות לטובתך הנצחית, אנא ממך, תנצל את מתנת החיים והתנהג כראוי לבנו של מלך מלכי המלכים.

יב. וכל זה בכלל מה שהביא הרמ"א (ש"ע או"ח ס"א) בשם הרמב"ם (מורה נבוכים ח"ג פ' נ"ב),

זכותו גדול יתר מאד על שהוציא יקר מזולל, וזהו לשון 'החזיק בה' - מלשון התחזקות בדברים טובים ונעימים¹.

ונראה לרמוז זאת בדברי המלך שלמה ע"ה (משלי ח ט) 'אל תוכח לץ פן ישנאך, הוכח לחכם ויאהבך'. כלומר, אל תאמר לאדם שהוא 'לץ', אלא הוכח תוכיח אותו: הלא חכם הנך ואין זה מתאים לחכם כמוך לעשות כן, וכך יאהבך ויקבל את דבריך².

אסמכיה ברבי

והנה מצינו בגמ' (בבא מציעא פה.), שבדרך זו רבי השיב את בנו של ר' אלעזר בן רשב"י לדרך התורה והיראה. שכשהזדמן רבי למקומו של ר' אלעזר בן ר' שמעון

וידבר ה' אל משה קח מאתם מטה), שכתב בזו הלשון 'ונמצא הנשמה נקרא מציאה וכו'. וזהו 'ראה את המציאה' (בבא מציעא י.), רצה לומר, אדם שזכה אל מציאת נשמה, 'ונפל עליה', פירוש שפגם בה, כמו (דברים כה ב) 'ונפל עליו והכהו'. 'ובא אחר והחזיק בה', פירוש, שבא צדיק והחזיק בהנשמה והעלה אותה אל הקדושה, 'זה שהחזיק בה - זכה בה', שזכותו גדול מאד - שהוציא יקר מזולל וכו'.

ונמצא הפירוש הוא כך, כי 'והחזיק בה' - שהעלה את הנשמה, ועל ידי מה העלה אותה, על ידי שהוכיח לאותו האדם על פניו וחזיקו בדברים ערבים, באמור לו: אדם חשוב ומהולל כמותך יעשה כזאת וכזאת (בתמיהה). ועל ידי זה חזר בתשובה אותו האדם. נמצא זה שפעל כל זאת,

'שויתי ה' לנגדי תמיד' (תהלים טז ח), הוא כלל גדול בתורה ובמעלות הצדיקים אשר הולכים לפני האלוקים, כי אין ישיבת האדם ותנועותיו ועסקיו והוא לבדו בביתו, כשיבתו ותנועותיו ועסקיו והוא לפני מלך גדול, ולא דבורו והרחבת פיו כרצונו והוא עם אנשי ביתו וקרוביו, כדבורו במושב המלך. כל שכן כשישים האדם אל לבו שהמלך הגדול - הקב"ה - אשר מלא כל הארץ כבודו, עומד עליו ורואה במעשיו, כמו שנאמר (ירמיה כג כד) 'אם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו נאם ה'', מיד יגיע אליו היראה וההכנעה בפחד השי"ת ובושתו ממנו תמיד³.

ג. מעשה מופלא בענין זה מסופר על מרן החפץ חיים זצ"ל (מקור הדברים מספר 'החפץ חיים ופעלו', עמ' 171), שבתקופה שהיה נודד למכור את ספריו, שהה באכסניא בעיר ווילנא, ולפתע נכנס יהודי מגושם והתיישב ליד השולחן וציווה על המשרתת להביא לו אווז צלוי עם כוס משקה חריף, ומתוך תאוותנות וגסות רוח הוא אכל בלא ברכה.

משראה בעל הבית את החפץ חיים נדהם למראה עיניו, והיה נראה שהוא חושב לגשת אליו, חשש בעל הבית שהבחור הלז יחرف את החפץ חיים, ומה גם ייתכן שהוא ירים עליו את ידו, לכן הוא ניגש אל החפץ חיים וסיפר לו שבחור זה הוא 'קאנטוניסט', שכשהיה נער בן שבע שנים נחטף ונלקח לסיביר, ועד שהיה בן י"ח שנים גדל בין האיכרים. ומשם המשיך לעבוד את ניקולאי - עשרים וחמש שנים, וממילא התנהגותו כמו חית פרא אינה פלא, ומוטב שהרב לא יתחיל עמו. אך החפץ חיים השיב לו במאור פנים, אין לך מה לחשוש, עם יהודי כזה - יודע אני כיצד לשוחח, תקוותי שרק טובה תצמח מזה.

אמר: הרי קול זה דומה לקולו של ר' אלעזר בן רבי שמעון. ואמרו לו, שהוא בנו של ר' אלעזר. כששמע רבי, קרא על רבי שמעון בן לקוניא את הפסוק (משלי יא ל) 'פרי צדיק עץ חיים, ולוקח נפשות חכם'. 'פרי צדיק עץ חיים' – זה ר' יוסי ברבי אלעזר ברבי שמעון, 'ולוקח נפשות חכם' – זה ר' שמעון בן איסי בן לקוניא⁷¹.

והמתבונן בזה יבחין, שרבי העלה את בנו של ר' אלעזר אל הדרך הטובה - על ידי שהגביה את ליבו בדרכי ה' וסמך אותו שייקרא 'רבי' ודאג שילבישוהו גלימת

לאחר פטירתו, שאל האם יש בן לאותו צדיק. ואמרו לו שיש לו בן שאינו הולך בדרך התורה, והביאו אותו לפני רבי, ורבי הסמיך אותו שיקרא בתואר 'רבי' ומסר אותו לרבי שמעון בן איסי בן לקוניא שילמדו תורה ויחזירו למוטב. ובכל יום הוא ביקש לשוב אל מקומו ואל עירו. אך רבי שמעון בן איסי אמר לו, מדוע הנך רוצה לשוב, הלא כאן עשו אותך לחכם ופרסו עליך בגד של זהב וקראו לך 'רבי' ומדוע הנך רוצה לשוב למקומך. והוא קיבל את דבריו ונשאר ללמוד עמו. וכשגדל, הלך לישיבתו של רבי, וכשרבי שמע את קולו,

והנה קם החפץ חיים ממקומו וניגש אליו והושיט את ידו בחביבות ואמר לו 'שלום עליכם'. ובנעימה לבבית פתח ואמר: 'אמת הדבר ששמעתי עליך, שכשהיית ילד קטן נחטפת עם עוד ילדים, ונסחבתם עד סיביר הרחוקה. גדלת בין גויים ולא זכית ללמוד אפילו אות אחת מן התורה, עברת גיהינום בעולם הזה – צרות, רדיפות, עינויים נוראים. והרשעים רצו להעביך מדתך והכריחו אותך לאכול נבילות וטריפות, ועם כל זאת נשארתי יהודי ולא השתמדת. מאושר הייתי אילו היו לי את זכויותי והייתי בן עולם הבא כמותך. מקומך בעולם האמת יהיה בין צדיקים וגאוני עולם, אטו מילתא זוטרתא היא - מסירות נפש כזו - לסבול יסורים כאלו למען היהדות ולמען כבוד שמים שלושים וכמה שנים רצופות (בתמיהה). הרי זה ניסיון גדול מניסיונם של חנניה מישאל ועזריה'.

דמעות נקשרו בעיניו של החייל לשעבר לְמִשְׁמַע דבריו, הוא הזדעזע מהלבביות וההמימות שזרמה חוצה - ממעיין ליבו של היהודי שעמד בפניו. אלו היו דברים שהחיו את נשמתו הכאובה והמיוסרת.

כשנודע לו מיהו היהודי ששוחח עמו, הוא פרץ בבכי עז ונישק את ידיו של החפץ חיים בהדרת קודש. ואז הוסיף החפץ חיים ואמר לו: 'אדם שכמותך – שזכה להיחשב בין הקדושים שמוסרים את נפשם על קדושת ה', לו קיבלת על עצמך לחיות מעתה את שארית ימך כיהודי כשר, לא היה מאושר כמון בארץ.... וכך הווה, יהודי זה לא עזב את ה'חפץ חיים' - עד שנהיה לבעל תשובה וצדיק גמור עד סוף ימיו.

יד. זו לשון הגמ' 'איכלע רבי לאתריה דרבי אלעזר ברבי שמעון, אמר להם: יש לו בן לאותו צדיק. אמרו לו: יש לו בן, וכל זונה שנשכרת בשנים שוכרתו בשמנה. אתייה, אסמכיה ברבי, ואשלמיה לרבי שמעון בן איסי בן לקוניא אחות דאמיה. כל יומא הוה אמר: לקרייתי אנא איזיל. אמר ליה: חכים עבדו יתך, וגולתא דדהבא פרסו עלך, ורבי קרו לך, ואת אמרת לקרייתי אנא איזיל (בתמיהה). אמר ליה: מומי, עזובה דא. כי גדל אתא יתיב במותיבתא דרבי,

נאמר עליו (דברי הימים ב' יז ו) 'ויגבה לבו בדרכי ה'". ולכאורה הלא אמרו חז"ל (סוטה ה.) שעל גבה לב אומר הקב"ה אין אני והוא יכול לדור. ואיך הוא גבה לבו בדרכי ה'. ועוד הנה חז"ל הגידו ברוח קדשם ומשנה שלימה שנינו (סנהדרין לז.) 'לעולם יאמר אדם בשבילי נברא העולם'. ולכאורה אין גבהות גדול מזה - שיאמר האדם שכל העולם כולו לא נברא אלא בשבילו.

ואמנם הוא הוא דברינו, כי יש דוגמת הגבהות בקדושה ועבודת ה', והוא כי לפעמים יבוא היצר הרע אל האדם ויאמר אליו דברי מוסר להראות לו שאינו נחשב לכלום וכל עבודתו ועשיותיו בעבודת בוראו ח"ו לאפס ותהו נחשבין, כי הלא אינו עושה אותם כראוי ובלי אהבה ויראה ולא פורחת לעילא, וגם הוא מלוכלך בעבירות רעות. וכל עוד שאינו שב בתשובה, ח"ו עוד מוסיף כח לחיצונים. וכאלה רבות במה שיסביר לו שכל מצוותיו אינם נחשבין לכלום, ובזה הוא מְרַשֵׁל ידיו מלעשות

זהב^{טו}. שבשעה שקראו רבי והחשיב אותו, כבר לא היה מתאים לו לעשות מה שלא ראוי לרבי לעשות.

ומשם ואילך ר' יוסי עלה ונתעלה, עד שבא לצדקותו של אביו ר' אלעזר, כמובא בהמשך הגמ' שם, שלאחר שר' יוסי נפטר, ביקשו לקברו במערה יחד עם אביו ר' אלעזר, אך היה שם נחש שהקיף את המערה ומנע מהם, 'כסבורים העם לומר שזה גדול מזה, יצתה בת קול ואמרה: לא מפני שזה גדול מזה, אלא זה היה בצער מערה וזה לא היה בצער מערה'^{טז}.

כל יהודי נחשב לעולם מלא וכל העולמות והמלאכים תלויים במעשיו

עוד יש להוסיף דברים המחיים את נפשו של כל יהודי, מדבריו הנפלאים של הבאר מים חיים (סוף פר' שופטים ד"ה ואמנם קצת) על חשיבותו של כל יהודי וערך קיום המצוות שעושה, וזו לשונו 'הנה מצינו ביהושפט מלך יהודה שהיה צדיק עולם,

שמעיה לקליה, אמר: הא קלא דמי לקליה דרבי אלעזר ברבי שמעון. אמרו ליה: בריה הוא. קרי עליה (משלי יא ל) 'פרי צדיק עץ חיים ולוקח נפשות חכם'. 'פרי צדיק עץ חיים' - זה רבי יוסי ברבי אלעזר ברבי שמעון, ולקח נפשות חכם' - זה רבי שמעון בן איסי בן לקוניא'.

טז. עיין במאירי (שם ד"ה לעולם ייזהר) שכתב שרבי עצמו הלביש אותו בגולתא דהבא.

טז. בספר מנרת זהב (ליקוטים מתורתו של הרה"ק ר' זושא מאניפולי זיע"א פר' בשלח ד"ה והיה), מובא בשם הרבי ר' זושא, שאמר על הפסוק (תהלים י ג) 'כי הלל רשע על תאות נפשו', שהרשע עושה את עצמו ענוותן כהלל, כדי למלאות את תאוותו - 'על תאוות נפשו'. והאמת היא שצריך ללכת עם גאווה דקדושה יחד עם הכנעה ושפלות, וכמאמר צדיקים, שיהודי צריך שיהיה לו ב' כיסים (קעשינעס), מצד אחד מאמר חז"ל (סנהדרין לז.) 'כל אחד ואחד חייב לומר: בשבילי נברא העולם', וכשתקפו יצרו יאמר לו מה שאמר יוסף לאשת פוטיפר (לט ט) 'איננו גדול בבית הזה ממני'. אך מצד שני להחזיק את עצמו שאינו שווה כלום, כמו שאמר אברהם אבינו (יח כז) 'ואנכי עפר ואפר'. וכך מצינו אצל דוד המלך ע"ה, שמחד גיסא אמר (תהלים פו ב) 'שמרה נפשי כי חסיד אני', ומאידך אמר (תהלים כב ז) 'ואנכי תולעת ולא איש, חרפת אדם ובזוי עם'.

יודעים מדברים כאלה, וימים הראשונים היו טובים מאלה ולא היו נזהרים בזה.

גם למה תדקדק בתפילה כל כך להכין בזריזות ונקיזות, ולדחוק להתפלל בלי מחשבה זרה. הלא זה אינו לפניך כלל ולא לך הדברים אמורים, כי אם להצדיקים הגדולים הפנוים מכל העסקים והדברים שבעולם ותפילתן נשמעת במרום. ולא כן אתה, אנה אתה ואן תפילתך, ומה יהיה בזה אם תתפלל כל היום, וכדומה מפתוי היצר שעושהו עניו ושפל בעיניו בכדי להורידו לבור תחתית.

וכל זה שקר גמור הוא. כי הלא ודאי זה בדוק ומנוסה שכל מצוה קטנה ותפילה קצרה שאדם עושה לשם שמים - ככל אשר יוכל באמת. ודאי תעלה למרום ותעשה פעולות גדולות נוראים ונפלאים בשמי השמים - כל אחד לפי ערכו. כי הלא אם לא היה חפץ הקב"ה כי אם ביחיד סגולה צדיקי הדור לא היה ממתין בנתינת התורה כל כך והיה נותנה לאברהם יצחק ויעקב או למשה רבינו ואהרן ויהושע לבד. ואלוקיני ברוך הוא וברוך שמו לא רצה בזה והמתין זוקא עד ששים רבוא נשמות ישראל, ולכולם נתן התורה באהבה ושמחה. כי לא יהיה שלימות בשום אופן כי אם בהצטרפות כל נשמות ישראל לאחד, שכולם יתקנו כל המוטל עליהם כל אחד לפי ערכו ואז יהיו העולמות בשלימות.

ועל כל מצוה ומצוה של הפחות שבפחותים מישראל עומדים אלפי אלפים רבוא רבבות עולמות המתקיימין רק על מצוה הזו. וכשיחסר מצוה זו מהעולם, כל העולמות לא יהיו בשלימות. כמו אם יחסר אבר אחד מן האדם שכל הגוף חסר

מצות הבורא יתברך, ויוציא כל היום באכילה ושתייה ושינה ושיחה בטילה ולא יערב לבו לגשת ללמוד דף או שנים מתורה הקדושה למען שמו באהבה - להדבק בה' יתברך על ידי התורה הקדושה שהוא כביכול נעלם ונסתר בתורתו. שהוא רצונו יתברך שרצה שנעשה התרי"ג מצוות האלה, ובדברים שבין אדם לחבירו יהיה כך או כך, והוא ורצונו אחד. ומה לו יותר בכל עשיותיו כי אם הדבקות הזה ולעשות נחת רוח לפניו.

והוא מְרָשְׁלו בזה, באומרו שלא יעלה כלל למעלה וכו' כנזכר, שח"ו יוסיף כח לחיצונים וכו'. וממילא גם במעט מצוות שעושה, מתרשל בהם ואינו עושה אותם כראוי בלב ולב ולהדר שיהיו בתכלית הכשרות וההידור, למיעוט ערכם בעיניו - מצד פחיתתו שעשה אותו יצרו הרע 'עניו' מכל בשעה הזו - בכדי להתרשל בקיום המצוות. (אכן בשעה אחרת כשיצטרך להתקוטט עם אדם, יגביה לבו עד שמי מרום ויבעיר אש בלבו ותוקד עד שאול תחתית, לומר מי ידמה לך ומי ישוה לך, ומי כמוך שלם במעלות. למדן, וחסיד, ונדיב לב, וכותב, וכדומה, והוא עיקר הגבהות השנאווי לפניו יתברך במאוד, המפילו לבור תחתית), הכל כנודע.

וכן יאמר לו מי אתה לדקדק במצוות כל כך ולהזהר באיסורין הדקים כמו הצדיקים הגדולים שלא לאכול משוחט ובדק שאינו בדוק, או בדברים הצריכין בדיקה לדקדק שלא לאכול מהן - כי אם על פי בודק מומחה או שלא לאכלן כלל. הלא לא טוב אתה מאבותיך שלא היו

לעשות כל מצוה ומצוה ואופן עבודתה יָטוֹב שלִימוֹתָהּ. ולהיזהר בתפילה מאוד מאוד, שיהיה על תכלית השלימות בלי שום מחשבה אחרת כאשר יוכל. ודבר קל וקטן שיהיה יכול לעשות לכבוד בוראו, לא יניחה ולא יזניחה בשום אופן - לרוב גדולתו שיהיה בלבו, שעל דבר קל שבו מעבודת ה' מצפים כל העולמות כאשר באמת כן הוא.

וממילא לא יעכבנו ולא יעצרנו, לא גשם ולא שלג, לא בית ואשה גוף וממון ובנים, וכל אשר יש לו בבית ובשדה - מלבטל מצוה אחת לעשותה כראוי. ולא ישמע כלל מפתוי היצר מה שיאמר לו שהוא נעשה בלי דחילו ורחימו, או שעדיין לא עשה תשובה על עוונותיו. כי באמת הוא יכין את עצמו ויכוון בכל השלימות לעשותן באהבה ויראה כאשר יוכל. ומה שאין ביכלתו, ידוע לכל שעבודתו עולה על ידי התקשרות בצדיקי הדור העובדים אותו יתברך באהבה ויראה כראוי.

וגם התשובה, ידוע לכל מאמר חז"ל (קידושין מט:), המקדש את האשה על מנת שאני צדיק גמור, אף שהוא רשע גמור מקודשת, שמא הרהר תשובה בדעתו. הרי שבהרהר תשובה ברגע אחת באמת, נעשה צדיק גמור וכל עבודתו עריבה וחביבה למעלה ומקבלין אותו בנחת ושמחה, ולא עוד אלא שמתאוין להם, כמו שאיתא ברמב"ם ז"ל (הל' תשובה פ"ז ה"ז). וגם אם האדם בגבהות, אינו מספיק לו כל מה שעובד, והוא ראוי אל הכל לדקדק בכל האסורין ולפרוש מכל התאוות, וכל מה שעושה הכל קטן בעיניו, ולכלום נחשב לו, כי היה חפץ לעשות הכל ביותר ויותר.'

אבר הוא. כי כל נשמות ישראל אחד ממש הם ברמ"ח אברים ושס"ה גידים (כנודע, וכאשר הארכנו במקום אחר ולא נמשיך מענין אל ענין), וכל העולמות לאין שיעור וערך תלוין בהם.

וממילא, על מצוה אחת מישראל הפחות שבפחותים עומדים כל העולמות ממש, כי לא ישלמו בהעדר מצוה זו מן העולם. ועל כן באמת 'חייב אדם לומר בשבילי נברא העולם', כי בשבילו ממש נברא כל הבריאה כמו על הצדיק הגדול שבדור. כי אם הוא יחסר גם בו לא יהיה שלימות (רק שעל כל פנים הוא גדול הרבה ממנו שהוא באבר הראש והמוח והוא תלוי באצבע הקטנה של הרגל השמאלי, רק שאם יחסר האצבע אין שלימות בראש). ועל כן ההורג נפש אחת מישראל כאילו איבד עולם מלא, והמקיימו כאילו קיים עולם מלא כאומרם שם (סנהדרין ז:). מפני שבאמת כל אחד מישראל הוא עולם מלא ממש.

ומעתה צא ולמד וחשוב היתד הגדול והפינה העצומה שיש בבחינת הגבהות והגדלות לעבודת ה'. כי אם ישים האדם אל לבו זאת, כמה גדולה וחשובה ועריבה וחביבה ועצומה כל מצוה ומצוה שעושה, כמה עולמות עומדים עליה וכמה מלאכים מתפרנסין ממנה, חוץ מה שכל העולמות בכללם עומדין עליה. ועל הכל הנחת רוח שמגיע לבורא עולם מזה. כמה יגיעות ייגע וכמה עשיות יעשה בכל מאמצי כוחו - עד מיצוי טיפת דם האחרון שבו, בכל מצוה ומצוה מעבודת ה' - לעשותה בכל השלימות בזריזות ונקיות והידור מצוה ובכל הכוונות הראויות לשם ה', לחפש ולבקש בכל הספרים וכל האופנים היאך

כדברה אל יוסף יום יום - ולא שמע אליה

★ כשהיתה באה להסיח עמו - היה מרכין פניו למטה ★ ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם ★ תנה בני לבך לי ועיניך דרכי תצורנה ★ לכל אחד ישנם חמשה חושים רוחניים וגשמיים ★ שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך ★ איה הקדשה - היא בעינים ★ החשיכו 'עיניהם' של ישראל ★ לימוד התורה אינו מועיל כנגד היצר - קודם שיכבס את עיניו בדמעות ★ על ידי הסתכלות בנרות חנוכה מתקנים את ההסתכלויות האסורות ★ ימי החנוכה הינם הכנה לקראת תקופת השובבי"ם

כשהיתה באה להסיח עמו - היה מרכין פניו למטה

(תהלים קה יח) 'ענו בכבל רגלו וגו', אף על פי כן לא שמע אליה'.

י'יהי אחר הדברים האלה, ותשא אשת אדניו את עיניה אל יוסף וכו', ויהי כדברה אל יוסף יום יום ולא שמע אליה' (לט ז-ז). הנה נסיונו של יוסף ארך במשך שנים עשר חודש - 'כדברה אל יוסף יום יום', כמובא במדרש נחומא (פרשתן סי' ח) בזו הלשון 'אמר ר' יהודה בר שלום: 'יום יום' (לט ז) - שנים עשר חדש, שנאמר (אסתר ג ז) 'מיום ליום, ומחדש לחדש שנים עשר'. כשהיתה באה להסיח עמו, היה מרכין פניו למטה - כדי שלא להביט בה. מה עשתה, אמר רב הונא בר אידי, עשתה לו שרתוע של ברזל מתחת זקנו, שאם ירכין פניו יהא השרתוע מכהו, שנאמר

ונראה לומר, שלאחר שיוסף עמד בנסיונו במשך י"ב חודש, מני אז בכל יום מימות השנה - בכל הי"ב חודש, כל מי שבא לידי נסיון, אם יתאמץ לעמוד בנסיונו, יש לו עזר וסיוע מיוסף הצדיק להצליח ולהתגבר על יצרו, בבחינת מה שנאמר (עובדיה א יח) 'ובית יוסף להבה' - להבת אש קודש כנגד אשו של היצר הרע".

ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם והאמת, שענין שמירת העינים אינו רק מידת חסידות, אלא הוא חיוב מעיקר הדין - שלא לתור אחר ראיית

זי. ובפרט לפי המתבאר בתפארת שלמה (פר' תזריע ד"ה אדם כי יהיה) שעבור נשמת הצדיק שייך במי שמקיים את המצוה ששייכת במיוחד לשורש נשמת אותו צדיק. וזו לשונו 'ולזה לא מצינו רק אצל אהרן ואצל אברהם אבינו 'תלמידיו של אהרן' ו'תלמידיו של אברהם אבינו', כי להיות הקדושים הללו הם מבחינת החסד. ובחינת החסד הוא מתפשט אל כל הנלווים אליהם בבחינה הזאת. וזה שאמרו (ברכות ז) 'אלקי אברהם בעזרו', להיותו בחינת החסד, כמו שנאמר (יח יט) 'למען אשר יצוה את בניו וביתו אחריו', כי בח' החסד מתגבר עם בניו. כמו שמצינו בהמעשה של האר"י ז"ל עם הבעל מדרש שמואל, שנתלבש בו נשמת ר' פנחס בן יאיר. להיות כי ר' פנחס בן יאיר גם הוא היה משורש בחינת החסד, כמובא בזוה"ק. והמדה הזאת מתפשטת ומתדבקת לכל המקיימה במהרה'.

ומאתים לאוין. ותמצא כל אחת בסדר שלה בתוך הספר וכו'. והחיוב של אלו לעשותן אינו בכל עת, רק בזמנים ידועים מן השנה או מן היום. חוץ מששה מצוות מהן שחיובן תמידי, לא יפסק מעל האדם אפילו רגע בכל ימיו, ואלו הן, א. להאמין בשם. ב. שלא להאמין זולתו. ג. לייחדו. ד. לאהבה אותו. ה. ליראה אותו. ו. **שלא לתור אחר מחשבת הלב וראיית העינים.** סימנם (במדבר לה יג) "שש ערי מקלט תהיינה לכם".

תנה בני לבך לי ועיניך דרכי תצורנה והנה נאמר (משלי כג כו) 'תנה בני לבך לי ועיניך דרכי תצורנה'. ובירושלמי (ברכות פ"א ה"ה) מובא בזו הלשון 'אמר ר' לוי, ליבא ועינא תרין סרסורין דחטאה, דכתיב (משלי כג כו) 'תנה בני לבך לי, ועיניך דרכי תצורנה'. אמר הקב"ה: **אי יהבת לי לבך ועיניך, אנא ידע דאת לי"י**.^ט ויש ללמוד

העינים והרהור הלב, שנאמר (במדבר טו לט) 'ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם'. וכמו שהביא הבית יוסף (אבן העזר סי' כא) 'כתוב בארחות חיים (ח"ב הל' ביאות התשובה יט כ) אסור (ג) בשם ה"ר יונה (באגרת התשובה יט כ) אסור להסתכל באשת איש מן התורה, שנאמר (במדבר טו לט) 'ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם'. ואסור להסתכל בפנויה מדברי קבלה, שנאמר (איוב לא א) 'ברית כרתי לעיני ומה אתבונן על בתולה'.

ומצוה זו היא אחת מהמצוות התמידיות שמחויב בהם כל בר ישראל, כמובא בספר החינוך (הערת המחבר ד"ה אבל אותם) 'אבל אותם מצוות שחייבין בהן כל אדם מישראל מבלי שיתחדש בו סיבה בעולם, הן בין כולם מאתים ושבעים, סימנם (שיר השירים ה ב) 'אני ישנה ולבי ע"ר', מהן שמונה וארבעים עשה ושנים ועשרים

ית. מצינו באלשיך שהביא (משלי כג ד"ה הנה ארז"ל) את דברי הירושלמי הללו והוסיף מדיליה דברים נפלאים, וזו לשונו 'והנה בירושלמי למדו מפסוק זה, ששני האיברים צריך לתת ולמסור לעבודתו יתברך - הלב והעין. שעל הלב אמר 'תנה בני לבך' וכו', ועל העינים אמר 'ועיניך' כו'. עוד אפשר לנו לומר, כי בא ללמדנו איזה מב' הסרסורים עיקרי לעשות עיקר ממנו - שבתיקונו על ידי מוסרו אותו תמיד בעבודתו ית' - יתוקן האחר. ואמר, כי העיקר הוא הלב, כי ממנו פָּנָה, ממנו יִתַּד לעשות טובה או רעה והעינים טפלים אליו, כי גם שהעין תראה, אין רע אם הלב לא יחמוד, כי לא יבא לידי גמר, ומראה עינים בלי הרהור הלב כלל לא יחשוב ה' עון, כההוא דאמר (ברכות כ.) 'דמיין בעיני כי קאקי חיוורי'. וזהו אצלי מאמר הכתוב (במדבר טו לט), באומרו: 'ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם' וכו', שהיה לו להקדים העינים ולומר אחרי עיניכם ואחרי לבבכם, כי תחלה העין רואה ואחרי כך הלב חומד.

אך הקדימו לומר שהוא העיקר, כי גם שהסדר הוא מהופך, שהעין רואה ואחר כך הלב חומד, אעפ"י כן אם הלב מושרש בעבודתו ית', גם שהעין תראה, הלב לא יחמוד, לכן מכל משמר ראוי לנצור הלב, על כן הקדימו ואמר 'אשר אתם זונים אחריהם', כלומר אתם זונים - אחר שהם זנו ונהנו מן העבירה, וזהו 'אחריהם', שהוא אחר זשנו הם. וזהו ענין הכתוב 'תנה בני לבך לי', ועל ידי כן 'ועיניך דרכי תצורנה', כי טוב הכנת הלב יועיל לעינים - להפרישם מראות ברע בכוונה, כי הלב עיקר הכל, וכל שכן שלא יספיקו העינים להחטיאו ואת האיברים עמו.

מהם, והם: הלב והעיניים, שנאמר (משלי כג כו) 'תנה בני לך לי ועיניך דרכי תצורנה'.

לכל אחד ישנם חמשה חושים רוחניים וגשמיים

והנה מצינו בבעל שם טוב (פר' בלק אות ד) בזו הלשון 'והנה האדם יש לו חמשה חושים, חוש הראייה וחוש השמיעה וחוש הטעם וחוש הריח וחוש המישוש, וכנגדן יש לו חמשה חושים רוחניים, כמו שכתוב (קהלת א טז) 'ולבי ראה הרבה חכמה'. ונתת לעבדך לב שומע' (מלכים - א' ג ט), 'והריחו ביראת ה' (ישעיה יא ג), וכן יתר החושים (כמבואר בקהלת רבה א לו). וצריך

מדברי הירושלמי, שייתכן שיהיה אדם שישתדל לקיים את התורה ומצוותיה, אך אין בכך הוכחה שהוא שייך להקב"ה. אמנם, מי שנותן את עיניו וליבו להקב"ה - 'אנא ידע דאת לי י'.

ובחרדים (מצוות התלויות בארץ ישראל פרק ד) כתב על פסוק זה משל נפלא, וזו לשונו 'אדם נתן לחבירו אלף עבדים במתנה, כי מצא חן בעיניו. אחר כך אמר למקבל המתנה: תן לי שנים מהם. אם יסרב מליתנם, היש בליעל ממנו בעולם (בתמיהה). והנה השי"ת נתן רמ"ח אברים לאדם להשתמש בהם, אחר כך שאל לו שנים

ט. מסופר על הרה"צ רבי שלמה פרישטיק זצ"ל, שבאחד מן הימים בא וסיפר לסביו הרה"ק רבי שלמה מזוועהיל זיע"א, שהוא בא בקשרי שידוכים עם אחד מקהילת הפרושים, (אצל הפרושים נוהגים לאכול 'מצות מכונה' - מאשין מצות, ואף אוכלים מצה 'שרויה' - געבראקס). נענה אליו הרה"ק ר' שלמה ואמר לו: גלייבט מיר מיין טיירע קינד, בשמים לא מדברים כלל על כל אלו. כמובן שיהודי שמנהג אבותיו להיזהר במצות יד ובמצה שרויה צריך להקפיד לנהוג כמנהג אבותיו, אך בשמים לא מסתכלים על זאת כדבר עיקרי, אלא ישנם ב' דברים שבוחנים בהם את האדם: שמירת העיניים ועשיית טובה ליהודי אחר - אלו הם ב' הדברים העיקריים שמקפידים עליהם בשמים...

כ. על גודל ועוצם הנחת רוח שיש להקב"ה בעת שישראל נושאים את עיניהם כלפי מעלה ואומרים 'קדוש' 'קדוש' 'קדוש', יש ללמוד מן המובא בטור (או"ח הל' תפלה סי' קכה) בזו הלשון 'ונוהגין בני ספרד ליתן עיניהם למטה בשעה שאומרים קדוש קדוש קדוש. ובני אשכנז וצרפת נותנין עיניהן למעלה ונושאים גופן כלפי מעלה. וסמך למנהגם מספר היכלות, [וזו לשונן] ברוכים אתם לה' - שמים ויורדי מרכבה - אם תאמרו ותגידו לְפָנַי מה שאני עושה בשעה שמקדישין ואומרים קדוש קדוש קדוש, וְלִמְדוּ אותם שיהיו עיניהם נושאים למרום לבית תפלתם ונושאים עצמם למעלה, כי אין לי הנאה בעולם כאותה שעה שעיניהם נושאות בעיני ועיני בעיניהם'. ובשבלי הלקט מסיים בזו הלשון (ענין תפילה סי' כ) 'באותה שעה אני אוהז בכסא כבודי בדמות יעקב ומחבקה ומנשקה ומזכיר גלותם וממהר גאולתם וכו'.

והרי ענין זה לכשעצמו מעורר לשמירת העיניים כדבעי, שכאשר יהודי ישים על לבו שבשעה שאומר קדושה, אזי 'עיניהן נושאות בעיני ועיני בעיניהם', הריהו ישמור את ניקיון עיניו מטומאה ולכלוך, שהרי איזה פנים יהיו לו אם עיניו יהיו מטונפות בשעה נשגבה זו ש'עיניהן נושאות בעיני ועיני בעיניהם'...

צדיקים על הפסוק (לח כא) 'איה הקדשה - היא בעינים'. שהמבקש להתקדש, תחילת קדושתו היא בעיניים - להיות שליט עליהם - אימתי להסתכל בהם ואימתי להשפילם, ומהם ואילך להמשיך ולהוסיף קדושה על שאר השערים כ^א.

ואף כשעושים תשובה, הדבר הראשון שמשליטים עליו את היצר טוב - הוא על העיניים, כמאמר צדיקים על הפסוק (צפניה ג ט) 'בשובי את שבותיכם לעיניכם אמר ה', שכשעושים תשובה - 'בשובי את שבותיכם', בראש ובראשונה צריך להתחיל להשתפר בקדושת העיניים - לעיניכם אמר ה"כ^ב.

ועתה הזמן גרמא בדרא בתראה - 'עקבתא דמשיחא' לקבל עול מלכות שמים ולהתחזק ביותר בשמירת העיניים והלב, כפי שנאמר על תקופת אחרית הימים (ישעיהו כו כ) 'לך עמי בא בחדריך וסגור דלתך בעדך'. ובזמן שהטומאה מתגברת בסופה וסערה, ו'מחוץ תשכל חרב ומחדרים אימה' (דברים לב כה), מחובת השעה לסגור את הדלת מפני

האדם לטהר ולקדש את החושים החיצוניים הגשמיים, ועל ידי זה חלה הקדושה על חושים הפנימיים הרוחניים, ותחול עליו רוח הנבואה'.

שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך

על זה דרך מצינו בשל"ה (פר' שופטים, דרך חיים תוכחת מוסר אות לב) שכתב "שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך" (דברים טז ח). בכאן יש רמז מוסר, להא דתנן בספר יצירה (פ"ד מ"ב), שבעה שערים הם בנפש, שתי עינים שתי אזנים והפה ושני נקבי האף, עכ"ל. והוא חושב השערים שהם בראש של אדם וכו'. וצריך האדם להיות שומר השערים, דהיינו הראייה והשמיעה והדיבור, והכעס היוצא מאף וכו'. ועל אלו השערים ישים האדם לעצמו 'שופטים ושוטרים', כלומר, שישפוט את עצמו תמיד, זהו תיבת 'לך' שאמר 'תתן לך'.

איה הקדשה - היא בעינים

אכן, השער הראשון שראוי לשים עליו שופט ושוטר הוא ה'עינים', כמאמר

כא. זו לשון התפארת שלמה (פר' בלק ד"ה וכסה) "וכסה את עין הארץ". ידוע, כי עיקר הקדושה של האדם - בשמירת העינים - בחינת הראות, כמו שנאמר (לח כא) 'איה הקדשה היא בעינים' - הקדושה הוא בעינים. לכן צריך שמירה מעולה מאד, כי 'היזק ראייה שמיה היזק' (בבא בתרא ב), ר"ל שפוגם בשם י-ה כנודע. וז"ש (שמות י ה) 'וכסה את עין הארץ' - לשון כסות עינים, שראה בלק את בני ישראל ששומרים בחינת הראות. אבל אצל בלעם הרשע כתיב (במדבר כד ז) 'נופל וגלוי עינים', רוצה לומר, זאת הנפילה שלו, כי היה גלוי עינים - שלא שמר בחינת הראות כנ"ל.

כב. מסופר על אחד מגדולי החסידים שהתגוררו בטבריא של מעלה, ור' מענדל וועג זצ"ל שמו, שבעת זקנותו ראוהו מתהלך ברחובה של עיר - בימי הקור והצינה ועיניו מושפלות מטה מטה, ובדחילו ורחימו חזר עם עצמו בשם הלעכוביטשער זיע"א, את הווארט הנזכר לעיל על הפסוק 'בשובי את שבותיכם' וכו'. והוסיף ואמר: 'אית דין ואית דייך' וכו'. וזו היתה הנהגתם

וזו היתה תכלית כוונתם בביטול מצוות שבת חודש ומילה, כיון שהם מצוות שמקדשות את האדם ונותנות בו כוח וחיל להילחם עם יצרו. אך כאשר חלילה מתבטלים ממצוות האלו, בקלות יפול הנופל ברשתו של היצר הרע ושלוחיו לטמא את העינים במראות האסורות ולהתהלך כסומא באפילה²¹.

לימוד התורה אינו מועיל כנגד היצר - קודם שיכבס את עיניו בדמעות וגדולה רעת הגזירה 'להחשיך את עיניהם', מפני שלאחר שיחשיכו ויטמאו את עיניהם של ישראל, הגם שימשיכו ללמוד תורה, לא יהיה די בתורתם להיות תבלין לנצח את היצר, כפי שדרש החתם סופר (דרוש לז' אב עמ' פב ד"ה פרשנו) בזו הלשון

רוחותיה הרעות של הרחוב, שלא יהיה חלילה בבחינת 'בראיה בעלמא קני' - שהיצר הרע לא יקנה אותנו לרשותו מכח ראיה בעלמא²².

החשיכו 'עיניהם' של ישראל

ובזה נראה לפרש את דברי המדרש רבה (פר' בראשית פרשה ב) "וחושך" - זה גלות יון, שהחשיכה עיניהם של ישראל בגזירותיהן, שתכלית גזירתם היתה להחשיך ולטמא את העינים שלהם - שראיתם הרוחנית והשקפתם הטהורה תיטשטש, ועל ידי כך יוכלו למשוך אותם אל חכמתם ודתם, שהרי 'ליבא ועינא - תרין סרטורין דחטאה' (ירושלמי ברכות פ"א ה"ה).

של חסידים ואנשי מעלה, שאפילו בעת זקנותם, ואפילו בזמנים שרחובה של עיר ריק מאדם, נזהרו ביותר שלא להסתכל אלא היכן שצריך - כדי שלא להיכשל חלילה.

כג. נאמר (ישעיה מ' כו) 'שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה' - ראשי תיבות שמ"ע, לרמז על קבלת עול מלכות שמים בשמירת העינים.

כד. מצינו בשם המהרי"ד מבעלזא זיע"א (לקט אמרי קודש, פר' וישב ד"ה והנה היוונים), שהיוונים רצו לבטל מישראל שמ"ן, שהוא ראשי תיבות: שבת מילה נדה. והטעם שגזרו כן, כתב בזו הלשון 'כיון שידעו שעיקר התגברות ישראל בגלות המר הזה - הוא על ידי מדת יוסף הצדיק, על כן רצו לבטלה - בכדי שיתגברו ח"ו עליהם'.

ובספר ויקח משה (להרה"ק ר' משה מראדיוויץ זיע"א, פר' בא) הוסיף רמז בזה, וזו לשונו 'לזה היה הנס של חנוכה שמ"ן - שבת מילה נדה, והיה על ידי חשמונאי, (גמטריא) [נטריקון]: שבת מילה נדה ויש חלק אלוקי ישראל'.

עוד מצינו שביקשו היוונים לקעקע את קדושתן של ישראל, על ידי שגזרו ואסרו לטבול במקווה. אמנם בעזר אלוקי ממרום, גזירה זו לא עלתה בידם. כיון שמן השמים נעשה לנו נס והזדמן לכל אחד ואחד מקווה בביתו, כמובא בבעל הטורים (כו כב) לפרש את מה שיצחק אבינו ע"ה קרא לאחת מן הבארות 'רחובות'. וזו לשונו 'רחובות', כנגד יון שגזרו שלא יטבלו וכו', ונעשה להם נס ונזדמן להם מקוה בבית לכל אחד ואחד (הובא באוצר המדרשים - אינשטיין, מדרש מעשה חנוכה, עמוד 189), וזהו 'ופרינו בארץ'.

אך בזאת נאות, בשפוך כמים לבנו ועפעפנינו יזלו דמעה מאין הפוגות וכו', כן יש בבת עין כדמות דיוקן אדם הנקרא 'אישון בת עין', על כן טיפי הדמעות מכפרים קצת על זה - באופן שיוטהר על כל פנים שיכול לעסוק בתורה. ואחר כך יתכפר לו לגמרי, כי התורה בגוף טהור מכפרת על כל עוונות ומשמרת מיצר הרע מכאן ולהבא¹².

על ידי הסתכלות בנרות חנוכה

מתקנים את ההסתכלויות האסורות

אכן, בפרוס עלינו יומי דחנוכה, פתח הקב"ה פתח תשובה לשבים אליו, שבאמצעות ההסתכלות בנרות חנוכה, אפשר לתקן את פגם העינים ולקדש אותם בקדושה הגדולה שמאירה בנרות הללו.

ויש לרמוז זאת בדברי הגמ' (ברכות מג): 'דאמר מר, פסיעה גסה נוטלת אחד מחמש מאות ממאור עיניו של אדם. מאי תקנתיה, להדריה בקדושא דבי שמש'י. שתקנת מי שפגם את מאור עיניו, באה על ידי שיחזיר אותם אל הקדושה - 'להדריה בקדושא', והיינו על ידי הסתכלות בנרות

'כי מה שאמרו חז"ל (קידושין ל:): שהתורה תבלין להנצל מיצר הרע, אמנם כל זה בזמן שלא נטמא גופו בטומאות ברית המעור וגם ברית הלשון - דבור רע, כי איך פום ממלל תועבות למו, ימלל רברבן מלין לצד עילאה. ומצורף לזה טהרת עינים, כי המטמאם מסלק השכינה ממנו. כאשר כתבתי במקום אחר שנתברך יוסף (מט כב) בברכת 'עלי עין', ראשי תיבות: 'עיניך לנוכח יביטו עפעפייך יישירו נגדך' (משלי ד כה). ואברהם ניתן לו בת ו'בכל' שמה, וידוע כי הכוונה על השראת השכינה הנקראת 'בכל'. ואמרנו כי רמז בראשי תיבות¹³: 'ברית כרתי לעיני' (איוב לא א), דאמרו חז"ל (בבא בתרא טז.) 'אברהם בדידה לא אסתכל'.

ועל שלשתן אמרתי רמז (שיר השירים ז ב) 'מה יפו פעמיך בנעלים' - בת בתו של אברהם אבינו (סוכה מט:)¹². ואמר, שיפה להם לנעול פע"ם, נוטריקון: פה עין מעור, כי שלשתן אדוקים ותכפו זה לזה. ועל כרחך בהעדר א', אי אפשר להצלחת עסק התורה בשום אופן - אשר הוא לבדו נשאר לנו להיותו חרב נגד אויבינו פנימי וחיצון. ועתה נשארנו כגבור שאין בידו כלי זיין ואי אפשר לערוך מלחמה נגד אויבינו.

כה. נראה שכוונתו לאברהם אבינו, שבקריאת שמה 'בכל', רצה לרמז את הפסוק היוצא מראשי תיבות שמה.

כו. כוונתו לדברי הגמ' שם 'דרש רבא, מאי דכתיב 'מה יפו פעמיך בנעלים בת נדיב', מה יפו פעמותיהן של ישראל בשעה שעולין לרגל. 'בת נדיב' - בתו של אברהם אבינו שנקרא נדיב, שנאמר (תהלים מז ז) 'נדיבי עמים נאספו עם אלוקי אברהם'.

כז. דברי החתם סופר הנז', שעל ידי דמעות מכבסים ומטהרים את העינים, מכוונים למה שכתב רבינו בחיי (ויקרא כב לב ד"ה ואמנם) בזו הלשון 'חָטָא אדם בעיניו, יזילם דמעות. וכן אמר דוד (תהלים קיט קלו) 'פלגי מים ירדו עיני על לא שמרו תורתך', לא שמרתי לא נאמר אלא 'לא שמרו'.

בתחילת חודש טבת, יש להם שייכות לעבודת החודש, ומן הראוי לבאר זאת.

ויבואר עפ"י המובא בעבודת ישראל (פר' וישב ד"ה וגם בלאו) בזו הלשון 'וגם בלאו הכי, ההכנה בחנוכה על הימים הבאים אחריהם טבת ושבת שהם ימי שובבי"ם. כי תמיד צריך האדם להכין קדושה מימים טובים על ימים הנמוכים. וכמו שביארתי

חנוכה ושבת, או בהסתכלות על הספר תורה בשעה שמגביהין אותו, וכל כיו"ב^כ.

ימי החנוכה הינם הכנה לקראת תקופת השובבי"ם

וראה עוד הא דאיתא בליקוטי תורה (מהאריז"ל, פר' בא), שחודש טבת הוא בחינת עין^{כט}. ומסתמא, ימי חנוכה שחלים

כח. שמעתי מעשה על בחור אחד, שמתחילה התרשל בלימוד התורה וירד אט אט - עד שעזב לגמרי את דרך הטוב וירד עד דיוטא התחתונה ר"ל. פעם אחת בימי חנוכה הלך להשתתף בחגא של הגויים, שמנהגם היה להדליק עצים ומנורות צבעוניים. וכשהוא נכנס לשם, שאל אותו גוי אחד ששתה לשכרה, האם כבר הדליק נרות חנוכה. אך הוא השיב לו שהוא התרחק מאוד ואין לו שייכות עם הדלקת הנרות ר"ל. אך הגוי הוא לא וויתר לו ואמר לו, שיהודי נשאר יהודי ולא שייך לשנות זאת, והלך והביא לו מנורה והכריח אותו להדליק.

והנה מיד כשהתחיל בחור זה לברך 'אשר קדשנו במצוותיו' נדלק בתוכו הניצוץ החבוי שנשמתו, והתחיל למרר בבכי מאין הפוגות - איך נפל עד שאול תחתיה והתרחק מדרך הטוב והישר. כשראה הגוי כיצד הוא התעורר לשוב בתשובה, לקחו ודחפו משם. ומני אז, הוא חזר למוטב, עד שכיום הוא ירא שמים מרבים ומדקדק על קלה כחמורה.

מעשה נוסף שמעתי מיהודי שנסע לאוסטרליה לצורך פרנסת ביתו. ובאותן ימים ששהה באוסטרליה היו אלו ימי חנוכה, ואחד מאנשי המקום הזמין אותו לאכול אצלו את סעודת חנוכה. כשהגיע לביתו ראה שבתוך הארון עומד לתפארת קנקן זכוכית שבור, ויהי בעיניו לפלא. וכששאל את מארחו על פשרו של קנקן שבור זה, השיב לו בסיפור דברים.

שכשהיה נער בן י"ג שנים התייתם מאביו, והוכרח לעזור לאמו לצורך פרנסת הבית - שיהיה להם לחם לאכול ובגד ללבוש, ובמשך הזמן ירד מהדרך הטובה. עד שבאחד מן השנים בערב חנוכה, ראה ילד רך בשנים בוכה בכי קורע לב, וכששאלו על פשר בכיו, השיב לו, שאמו נתנה לו דמים מרובים כדי לקנות שמן זית מהודר להדליק בו נרות חנוכה, והוא נפל בדרך מחמת שנבהל מחתול שקפץ בפניו, ועתה אין להם עם מה להדליק נרות חנוכה, מפני שאף המעות שקיבל לקנות בהם את השמן, אמו לוותה אותם מאחרים, ואין להם בבית פרוטה לפורטה.

המשיך המארח לספר, שנכמרו רחמיו עליו, והביא מכיסו דמים ואמר לו שיקנה ב' קנקנים, אחד מהם יקח עבור ביתו ואחד מהם ישאיר אותו בעבורו. סיים המארח את דבריו ואמר: כשהדלקתי את נרות חנוכה, התעורר בי הניצוץ היהודי לאש גדולה לחזור לדרך המסורה מבית אבא, ולזיכרון הדברים, אספתי ושמרתי את השברים, למען יעמדו ימים רבים - להזכירני מה השיב אותי לכור מחצבתי.

כט. כן הביא בשמו הבני יששכר (מאמרי חודש כסלו - טבת מאמר ד - הלל והודאה אות קטו).

וגדלות צריך להיות הכנה על יומין דמוחין דקטנות. והחודשים הנ"ל הם סוד עיינין דרחל כנודע, לכן נעשה ההכנה על פי הסתכלות בנר חנוכה לראותם בלבד - לתקן כל אחד מה שפגם מעודו בראיית עיני'.

בפסוק (קהלת ז יד) 'ביום טובה ה'יה בטוב, וביום רעה ר'אה'. וכמו שקבלנו מרבינו מורינו אלימלך זצ"ל בספרו הקדוש (נועם אלימלך פר' אמור ד"ה בענין אחר) 'אמור ואמרת' - להזהיר גדולים על הקטנים, שמימי מוחין

וקבעו שמונת ימי חנוכה להודות ולהלל לשמך הגדול

☆ ותקע כף ירך יעקב בהאבקו עמו ☆ ויגע בכף ירכו - מידת 'הוד' ☆ חייך אני משלם לבניך - שנעשה להם נס גדול בימי חשמונאים ☆ קליפת יוון - 'ירכתייה די נחש' ☆ כתבו על קרן השור' ☆ על ידי שיר והלל זוכים להתחדש ולהתחנך מחדש

למידת 'הוד' נעשה על ידי מתתיהו בן יוחנן כהן גדול חשמונאי ובניו לב.

ובבני יששכר (מאמרי חודש כסלו - טבת, מאמר ד - הלל והודאה אות ה) הביא את דבריו, וכתב לפי זה, שמשום כך הימים האלו הם ימי הודאה. וזו לשונו 'והנה המה החשמונאים באו לתקן את ההוד (פרי עץ חיים שער חנוכה פ"ד), על כן ניתנו הימים האלה להודות ולהלל'.

ותקע כף ירך יעקב בהאבקו עמו

מובא בפרי עץ חיים (חנוכה שער ד) בשם האריז"ל, שחנוכה הוא תיקון מידת 'הוד'. מפני שכשנאבק יעקב עם שרו של עשו, נפגמו מידות נצח והוד שהם מכוונות כנגד הירך ל^א, וכפי שנאמר (לב כו) 'ויגע בכף ירכו ותקע כף ירך יעקב בהאבקו עמו'. והתיקון למידת 'נצח' נעשתה על ידי שמואל הנביא, כמו שמרומז בפסוק (שמואל א' טו כט) 'נצח ישראל לא ישקר'. אך התיקון

ל. על דרך דבריו, מצינו שכתב הרה"ק ר' צדוק הכהן מלובלין זיע"א (פרי צדיק, לחנוכה אות כ) 'וכמו שאמרנו, שמצות ראיית נר חנוכה פועל להארת תיקון הברית בנפש, וכמו שאמרנו (שבת כב.) 'נר של חנוכה שהניחה למעלה מעשרים אמה פסולה', הגם שהדליק כדין בכל דקדוקי מצוה, והדלקה עושה מצוה. מכל מקום פסולה, משום דלא שלטה בה עינא. וזהו עיקר מצוה של נרות חנוכה - 'לראותם בלבד', ועל ידי זה נקבע הארה בלב - מאור זרוע לצדיק'.

לא. כמובא ב'פתח אליהו' (תיקוני זוהר ז). 'נצח והוד תרין שוקין'.

לב. וכן מצינו בכתבי הרמ"ע מפאנו (מאמר מעיין גנים חלק שני).

לג. בהקדמות נכדו של הרה"ק הבני יששכר לספר בני יששכר (על חדשי כסלו טבת שבט אדר) כתב

ידי הלל הוודאה יתעורר באדם הארת הימים, שיהיו נפתחים ומאירים ל' לה.

ויגע בכף ירכו - מידת 'הוד'

ובייטב לב (הוד והדר - לחנוכה) האריך לבאר את ענין הוודאה בחנוכה באספקלריא המאירה. וזו לשונו 'מבואר בספרים הק' סוד חנוכה, כי הס"מ בהאבקו עם יעקב נגע בכף ירכו (לב כו) ונפגם מדת

וכך פסק הרמב"ם להלכתא (הל' מגילה וחנוכה פ"ג ה"ג). וזו לשונו 'ומפני זה התקינו חכמים שבאותו הדור, שיהיו שמונת הימים האלו שתחילתן מליל חמשה ועשרים בכסלו - ימי שמחה והלל' ל'.

וזו הדרך להמשיך את הארת חנוכה, כמו בא בחידושי הרי"ם (חנוכה ד"ה קבעום) "קבעום ימים טובים בהלל והוודאה", שעל

'ראה את אשר כתב הגה"צ רבי אלעזר שפירא אבדק"ק קיוויאשד צוק"ל מצאצאי רבינו בהסכמתו לספר נחלת יעקב לחנוכה, ששמע בעצמו מפי הרה"ק קדוש אהרן מבעלזא זיע"א, שאמר לו בזו הלשון: 'אבי ז"ל אמר לי בשם זקני ז"ל, אשר הרבי ר' צבי אלימלך היתה לו הארה בחנוכה יותר מכל הרביים'. ובספר בית שלמה תולדות צדיקי בית מונקאטש אות א', מסופר, כי פעם בהיות רבינו בדרכו אל רבו הק' החוזה מלובלין זיע"א היה מהרהר בינו לבין עצמו מדוע תמיד בהגיע ימי החנוכה הוא מרגיש בנפשו קדושה והתעוררות מיוחדת יותר מכל הזמנים, והרי לא יתכן שהנו מצאצאי החשמונאים שכן איננו כהן, והחליט בלבו כי בהיותו בצל הקודש ישאל את רבו על כך, ויהי בבואו לבית רבו, בטרם היה סיפק בידו לומר דברו, נענה החוזה ואמר לו: דע לך שמקור מחצבתך הוא משבט יששכר, ומה שאתה מרגיש דייקא בחנוכה תוספת קדושה יתירה, הוא מפני שהיית חד מן היושבים בבית דינם של החשמונאים שנמנו על שבט יששכר, על כן ומטעם זה קרא לספרו בשם 'בני יששכר'. הענין הובא בקצרה גם בהקדמת הספה"ק יודעי בינה לבנו של רבינו דו"ז הרה"ק מוה"ר אלעזר זיע"א, והדברים נעלים ונשגבים מבינתנו'.

לד. צדיקים רמזו זאת במזמור שאומרים בעת הדלקת הנרות (תהלים ל א) 'מזמור שיר חנוכה הבית' שהראשי תיבות העולים ממנו הם מילת שמח"ה.

לה. בסידור הגר"א (ליקוטי הגר"א אות ה) מובא, שההלל שאומרים בחנוכה ופורים (קריאת המגילה היא ה'לילה) הם 'תשלומין דימים טובים דחסר משתה והלל'. ונראה לפרש את כוונתו, עפ"י דברי הגמ' (ראש השנה לב:) ששאלו מלאכי השרת מדוע אין ישראל אומרים שירה לפני הקב"ה בראש השנה ויום הכיפורים. והשיב להם הקב"ה בתמיהה: 'אפשר מלך יושב על כסא דין וספרי חיים וספרי מתים פתוחין לפניו, וישראל אומרים שירה'. ובפשטות משמע משאלת המלאכים, שמחמת שימים אלו הם יו"ט, לכן הם שאלו מדוע אין ישראל אומרים שירה בימים אלו. וממה שהשיב להם הקב"ה, יש לדייק שהוא הסכים עם שאלתם, ובאמת היה ראוי לומר שירה בימים אלו - אילולא מה שספרי חיים וספרי מתים פתוחים. נמצא לפ"ז שמן ראוי להשלים את חובת ההלל של אותם ימים טובים בזמן אחר, שהרי מעיקרא דמילתא ימים אלו מחייבים בהלל ושמחה. ויש לומר, שלכך התכוון הגר"א שימי חנוכה ופורים משלימים את אותם הימים שחסר בהם משתה והלל.

מדת הוד, והבן. וזה (תהלים קיא ג) 'הוד והדר פעלו', [כי] 'זכר עשה לנפלאותיו'.

חיך אני משלם לבניך - שנעשה להם נס גדול בימי חשמונאים

והנה מצינו בקדושת יו"ט (לחנוכה אות יא) שהביא בשם המדרש 'אמר הקב"ה ליעקב: אתה מסרת את נפשך על פכים קטנים, חיך אני משלם לבניך, שנעשה להם נס גדול בימי חשמונאים על ידי פכים קטנים'. אשר בפשטות הוא מדרש פלא - מה השייכות בין הדברים. ועוד מקשה על גופא דעובדא, מדוע יעקב חזר על פכים קטנים, והלא איסור 'בל תשחית' (דברים כ ט) של הגוף חמור יותר, שהרי אז פגש אותו המלאך ונלחם עמו כל הלילה¹⁷.

ובכדי לבאר הענין, מקדים הקדושת יו"ט לדייק את דברי רש"י (שם לב כה ד"ה ויותר) על הפסוק 'ויותר יעקב לבדו', 'שכח פכים קטנים וחזר עליהם'¹⁸. שלא פירש רש"י שמתחילה יעקב אבינו לא הקפיד על הפכים ולאחר מכן הקפיד עליהם וחזר אליהם, אלא מתחילה שכח אותם ולאחר מכן חזר והקפיד עליהם. ויש לבאר מה ביקש רש"י ללמד אותנו במה שמתחילה יעקב אבינו שכח את הפכים ולבסוף נזכר והקפיד וחזר עליהם, והרי לכאורה היה די אילו היה מפרש שיעקב חזר על פכים קטנים, ותו לו.

ומבאר זאת עפ"י דברי הייטב לב הנזכרים, שיעקב אבינו חזר עבור הפכים

'הוד', על כן תקנו הימים האלו בהלל ובהודאה לתקן מדה זו, עד כאן דבריהם.

נראה לי ביאור הענין, על פי פשוטן של דברים להסביר. כי שמעתי מה שאומרים בשבת 'שכן חובת כל היצורים' - ראשי תיבות שכח"ה. הענין, כי איך יצאנו ידי חובותינו - מה שאנו חייבין להלל ולהודות לשמו ית' בכל עת ובכל שעה על רוב נפלאותיו וטובותיו, וכמו שנאמר (תהלים קנ ו) 'כל הנשמה תהלל', ואמרו ז"ל (בראשית רבה יד ט) על כל נשימה ונשימה תהלל. ומי גבר יזכה לזה - לפרוע חובות השבח וההודאה לשמו ית'.

אבל המליצה עבור זה, כי ראשי תיבות הוא שכח"ה, שמה שאינו משבח ומהלל, הוא מחמת שנטבע בנו כח השכחה - לשכוח טובותיו ונפלאותיו אשר הם בכל עת ובכל שעה ואין בעל הנס מכיר בנסו (נדה לא.), עד כאן שמעתי.

והנה, הענין השכחה נובע ממה שנגע בכף הירך - בגיד הנשה. ופירש הזוהר (בראשית קע). 'גיד דאיהו מנשה לבני אדם מפולחנא דמאריהון, ותמן הוא רביע יצר הרע, עיין שם. ועל ידי זה שוכח להודות ולהלל, וזה שאמרו שנפגם מדת 'הוד'. ולזה תקנו בימים אלו זכר להנסים שנעשו בימים ההם, למען ישים האדם אל לבו לזכור תמיד נפלאותיו וחסדיו העודפים על האדם - להודות ולהלל לשמו ית', ובזה יתוקן

לו. עיין בזה"ק (פ"י וישלח קסט). עד כמה מסוכן היה ליעקב ללכת יחידי שם.

לו. בפירוש דעת זקנים מבעלי התוספות (שם ד"ה ויותר) כתבו 'ויותר יעקב לבדו, פירש"י מלמד שנשאר על פכים קטנים, וסמך לדבר מדכתיב לבדו, אל תיקרי לבדו אלא לכדו'.

השכחה'. וכיון שיעקב אבינו התאמץ בדבר הזה, לכן 'ויאבק איש עמו וכו' וירא כי לא יכול לו, ויגע בכף ירכו', וכמו שפירש הזוה"ק (פר' וישלח קה:), ששרו של עשו נגע בגיד שמשכיח מבני אדם מלעבוד את הבורא - 'גיד דאיהו מנשה לבני נשא לפולחנא דמאריהון'.

ומכיון שעל ידי נגיעת המלאך בכף ירכו של יעקב - מתוך כוונה להשריש את השכחה להודות לה' על טובותיו ונפלאותיו, נפגמה מידת ה'הוד', לזאת תקנו חכמים שימי החנוכה יהיו ימי הלל ושמחה, בכדי שנזכור בהם את הניסים והנפלאות שעשה ועושה ויעשה עמנו ה' ונודה עליהם, ועל ידי כך נתקן את מידת ה'הוד' לח'.

וז'הו כוונת המדרש, שאמר הקב"ה ליעקב: 'אתה מסרת את נפשך על פכים קטנים, חייך אני משלם לבניך - שנעשה להם נס גדול בימי חשמונאים - על ידי פכים קטנים', שבפשטות קשה מה ענין זה לזה. אך לאור כל האמור, הדברים כרוכים זה בזה, שממאחר ויעקב אבינו ע"ה התאמץ ביותר כנגד השכחה וחזר במסירת נפש עבור אותם פכים קטנים - שלא יהיה אצלו שייכות לשכחה, לכן 'חייך אני משלם לבניך' - שלא תשלוט אצלם השכחה, על ידי מה שהחשמונאים ימצאו פך אחד קטן,

קטנים הללו מתוך מסירת נפש, משום שהוא הבין שההרגל נגד ה'שכחה' הוא ענין יסודי בעבודת הבורא.

וזהו לשון הקדושת יו"ט 'וענין השכחה לא רצה הוא בשום אופן להניח אל תוך ביתו ולעשות לו ממנו הרגל, כי ההרגל נעשה טבע. ולזה מסר נפשו עבור הפכים קטנים, כי מקורם היה נובע מענין השכחה, ורצה לבטל זה במסירת נפשו. כי זה הוא מקור גדול ויסוד מוסד בענין העבודה, כי לולא השכחה, רעדה אחזתו לאדם אשר יסודו מעפר, והקב"ה נותן לו כל חיותו, ועושה עמו בכל עת ובכל רגע ניסים ונפלאות וטובות עד אין חקר, ולולא השגחת הבורא ברוך הוא אפילו רגע אחד, יופסק חיותו לגמרי, ואיך לא נעבוד אותו בכל כוחנו. ואין שיעור וערך להלל והודאה הנצרך לנו לתן לו. ואך כל ביטול העבודה הוא נובע ממקור השכחה - שאנו שוכחים הנפלאות והטובות. ולזה יעקב אבינו ע"ה הרחיק עצמו מזה כמטחוי קשת. ולזה רמז באומרו פכים 'קטנים', דאפילו דבר קטן ומיעוט הבא משכחה צריך לעקור ולשרש אחריה'.

וממשיך לבאר, שלזאת התכוון רש"י במה שהאריך לפרש שיעקב אבינו חזר אחר פכים קטנים ששכח מהם, משום שיעקב אבינו 'רצה לבער ענין

לח. בהזדמנות זו נוסף חיזוק בענין אמירת מאה ברכות בכל יום, דהנה הגמטריא של פ"ך הוא מאה, ויש לרמז בזה על חיוב אמירת מאה ברכות בכל יום (מנחות מג:), שתכלית ריבוי הברכות באה להזכיר את טובותיו ונפלאותיו של הבורא. ומשום כך יעקב אבינו ע"ה חזר עבור אותם פכים קטנים - פ"ך בגימטריא מאה כאמור, כיון שהוא ביקש לעקור מביתו את מידת השכחה. אך בזה נלחם שרו של עשו ה-ס"מ (זוה"ק פר' וישלח קה:), שאף הוא עולה בגימטריא מאה. ובהיאבקו עמו נגע בגיד הנשה - במקום שמביא את האדם לשכוח מבוראו הטוב והמטיב.

ישראל את ההודאה וההשתחויה לה', כמובא בגמ' (בבא קמא טז.) שמי שאינו כורע ב'מודים', ז' שנים לאחר מיתתו נעשית שדרתו לנחש. ולפיכך תקנו בחנוכה להודות ולהלל. וכל זה עולה בקנה אחד עם האמור, שזו היתה תכלית כוונת היוונים להשכיח מישראל את טובות הבורא עמהם, שלא יזכרו להודות ולהלל על החסדים והנפלאות שעושה עמהם.²

כתבו על קרן השור'

על פי זה נראה לפרש מדוע היוונים גזרו על ישראל לכתוב 'שאין לכם חלק' וכו', דוקא על קרן השור. משום שהשור יש לו גבורה, כמו שנאמר (משלי יד ז) 'ורב

ויעשו את ימי החנוכה ימי שמחה והלל ויודו לה' על חסדיו ועל נפלאותיו¹.

קליפת יוון - 'ירכתיה די נחש'

והנה במדרש רבה (פר' תרומה לה ה) מובא "וזאת התרומה אשר תקחו מאתם זהב וכסף ונחשת". 'זהב' - זו בבל, שנאמר (דניאל ב לב) 'הוא צלמא ראשה די דהב טב'. ו'כסף' - זו מדי, שנאמר (שם) 'חדוהי ודרעוהי די כסף'. 'נחושת' - זו יון, שנאמר (שם) 'מעוהי וירכתיה די נחש'.

ובשפת אמת (פר' מקץ שנת תרלז) הביא בשם החידושי הרי"ם לפרש את כוונת דברי המדרש הללו, שקליפת יוון נדמתה לנחש מחמת מה שהיא ביקשה למנוע מבני

לט. בספר ברכת שמואל (מהרה"ק ר' שמואל קאדינבור זצ"ל, סוף פר' מקץ ד"ה ואגב), כתב על אותו פך שמן אחד שמצאו החשמונאים בשוכם לבית המקדש, שהוא ה'פך שמן' שמצא יעקב אבינו בשובו לקחת את הפכים קטנים. והנה לפי דבריו עולה, שהקב"ה הכין תרופה קודם למכה. כלומר, קודם שהכהו המלאך על ירכו ופגם במידת ההוד, כבר הוכן ליעקב רפואתו בפך שמן זה, שאם הוא יחזור לקחת אותו, אזי בני בניו ימצאוהו בימי חשמונאי, ויודו לה' חסדו ויתקנו את מידת ההוד כאמור.

עוד נראה להעמיק בזה, שהשורש של השכחה להודות לה', נובע מההרגל כאילו ישנו טבע שהאדם רואה ושומע ומדבר ואוכל ושותה וכו', כשהאמת היא, שאין טבע ולא הרגל, אלא הבורא ית' שמו, הוא בורא ומנהיג לכל הברואים - בעבר בהווה ובעתיד, וכמו שנאמר (נחמיה ט ו) 'ואתה מחיה את כולם'. ומכיון שיעקב אבינו ביקש לבער את השכחה וחזר לקחת את פכי השמן הקטנים, לפיכך זכה שהתגלה לו פך השמן הפלאי, אשר ממנו משחו את הכהנים ואת כל כלי המקדש, וכשהיוונים טמאו את השמנים הם לא מצאוהו - עד שבאו החשמונאים ומצאו אותו חתום בחותמו של כהן גדול, ונעשה בו נס שהספיק לשמונת ימים.

מ. ברוב השנים פר' וישב נקראת בשבת שקודם לחנוכה. ויש לבאר זאת עפ"י המובא בספר בוצינא דנהורא (פרשתו) בזו הלשון 'מרגלא בשם הרה"ק רבי ברוך נשמתו עדן ממעז'יבז, כי השבועות בהם קוראים את הפרשיות וישב מקץ ויגש - שמתחילים ממחצית כסליו עד תחילת טבת, הם בבחינת ראש השנה, יום הכיפורים, סוכות. והרמז לכך הוא, בהפטרות וישב נאמר (עמוס ג ו) 'אם יתקע שופר בעיר (רמז לראש השנה). בפרשת מקץ (מא ט) 'את חטאי אני מזכיר היום' (רמז ליום הכפורים). ובהפטרות ויגש 'והיו לאחדים בידך', (רמז לארבעת המינים) 'עכ"ל.

במעשה, כאומרו 'ועבדתם'. ולא עבודה שאינה מסויימת באיסור, אלא 'השתחווית להם' - שהיא עבודה מסויימת באיסור לכל עבודה זרה שבעולם, כאומרם ז"ל (סנהדרין ט:): 'המשתחוה למרקוליס חייב', הגם שאין עבודתו בכך, הא למדת שהזכירה זו גדר גדול לעבודת ה' ומחסרונה ידיחנו השטן ממדריגה למדריגה למטה ממנה'.

המורים מן הדברים, שההודאה לה' מתוך אמונה ש'כל מה דעביד רחמנא

לטב עביד' הוא ענין עיקרי ויסודי בעבודת ה'. שמי שזוכר ומודה לה' על כל טובותיו ונפלאותיו עובד את ה' ומתקרב אליו. ואילו מי שחלילה מתרפה מלהכיר ולהודות לה', הריהו שרוי בסכנה לרדת מטה מטה - עד כדי ללכת אחרי אלהים אחרים, כדברי האור החיים הנזכרים.

על ידי שיר והלל זוכים להתחדש ולהתחנך מחדש

וראה מה שכתב השפת אמת (לחנוכה שנת תרס ד"ה שם חנוכה) על כח השיר וההלל בימי חנוכה, שהם מביאים את

תבואות בכח שור'. ויש בו 'הדר', כמו שנאמר (דברים לג יז) 'בכור שורו הדר לה'. והיוונים רצו שישאל יתהדרו בגבורתם וכוחם, בבחינת (דברים ח יז) 'כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה'. אך האמת היא, כפי שנאמר (שם פסוק יז) 'זכרת את ה' אלוקיך, כי הוא הנותן לך כוח לעשות חיל'. וכל מה שנעשה עמנו, בא ממנו ית', כמו שאמר דוד המלך ע"ה (דברי הימים א' כט יד) 'כי ממך הכל ומיידך נתנו לך'.

ותכלית כוונת היוונים בהשכחת חסדי ה', היתה להעביר את ישראל על דתם, וכמובא באור החיים (דברים ח יח) על הפסוק הנזכר 'זכרת את ה' וגו'. וזו לשונו 'פירוש, שצריך לתת לבו על טובתו כי מה' היתה לו, ודבר זה יעירהו תמיד להכיר בוראו והשגחתו עליו, ותחילת תחבולות יצר האדם היא להשכיחו דבר זה ודרך זה יכנס לאבדו. ואולי כי לזה סמך מאמר שאחרי זה, 'היה אם שכוח תשכח', פירוש, אם שכוח דבר זה שה' הוא המטיב לך וגו' סופך שתשכח את ה', וסופך ללכת אחרי אלהים אחרים, ולא במחשבה לבד אלא

והנה בודאי יש בדבריו הקדושים כוונות עמוקות ונסתרות, אך נראה לפרש זאת בפשטות על פי דברי הזהו"ק הידועים (פר' יתרו פח). 'כל ברכאן דלעילא ותתא ביומא שביעאה תלין', כלומר, שכל הברכות של העליונים והתחתונים תלוים ביום השביעי, ולמעשה כל השפע שיוורד לעולם במהלך ימות השבוע כבר נשפע בשבת שלפניו. ולפי זה, האור של חנוכה כבר נשפע ויורד בשבת קודש פר' וישב שהוא מכוון כנגד ראש השנה, ובפשטות יש להבין מה השייכות בין חנוכה לראש השנה.

אכן, לפי כל האמור שימי חנוכה המה ימי זיכרון של חסדי ה' עמנו יחד עם הלל והודאה, א"כ הרי זהו מהותו של ראש השנה שנקרא בתורה (ויקרא כג כד) 'זכרון תרועה', ובתפילה 'יום הזיכרון', וכדברי הגמ' (ראש השנה טז). 'זכרונות' - כדי שיעלה זכרונכם לפני לטובה'. אלא שבראש השנה עולה זיכרונו לפני ה', כפי שאומרים בתפילת מוסף 'אתה זוכר מעשה עולם ופוקד כל יצורי קדם וכו', כי תביא חוק זיכרון להיפקד כל רוח ונפש, להיזכר מעשים רבים והמון בריות לאין

'שירה חדשה שיבחו גאולים', פירוש, חדשה שאינה מתיישנת לעולם. והרי מתחדשת השירה בכל יום בבני ישראל. ועתה בחנוכה מצאו התחדשות בשמונה ימים אלו על ידי הלל והודאה - שנתמלאו בשמחה על ידי הנס'.

האדם להתחדשות ומחילת עוונות, וזו לשונו "שם 'חנוכה' הוא התחדשות. שעל ידי הנס נעשו כבריה חדשה, כדאיתא (מדרש תהלים מזמור יח ו) 'כל שעושין לו נס ואומר שירה, בידוע שנמחלו לו כל עונותיו', א"כ נעשה כבריה חדשה. והנה בקריעת ים סוף

תכלית', ואילו בחנוכה תפקידנו להעלות לפנינו את זיכרון חסדי ה' ונפלאותיו עמנו, לעקור את השכחה ולהודות ולהלל על כל הניסים והנפלאות שעשה ועושה ויעשה עמנו.

חוקים להורותם

הלכות והליכות

מתוך שיעורי ההלכה,
והוספות פסקים בעל פה
שנמסרו מפי הגאון
רבי שמעיה לעזו שליט"א

דיני אכסנאי ומקום ההדלקה

דיני אכסנאי ומקום ההדלקה

קיום מצות הדלקה הוא רק במקום דירתו

א. קיום מצות הדלקת נר חנוכה הוא רק במקום שדר שם [נר איש 'וביתו'], ואף אם משתתף בפרוטה, או רואה הדלקה של מי שהוא במקום אחר שאינו דר שם, אינו יוצא בזה ידי חובתו. ועל כן באם נמצא בהדלקה בבית חמיו - אפילו אם מתכבד שם במאכל ומשקה ואף נשאר לומר שם במשך כמה שעות - אינו יוצא בזה ידי חובתו, והוא הדין לחסידים שנמצאים בהדלקת רבם שאינם יוצאים בזה ידי חובתם כיון שאין זה מקום דירתם, ור"ל שאין זה לא מקום שינתם ולא מקום הקבוע להם לאכול שם.

מי שמדליקין עליו בביתו

ב. כתב השו"ע בסי' תרע"ז ס"א, "אכסנאי שאין מדליקין עליו בביתו צריך לתת פרוטה לבעה"ב וכו'", ומשמע שאם מדליקין עליו בביתו הרי הוא נפטר בזה ויוצא ידי חובתו, וכ"ה במ"ב שם סק"ב וז"ל "כי מדינא כשאשתו מדלקת נר חנוכה בביתו הוא יוצא ידי חובתו בהדלקתה אף שהוא במקום רחוק מביתו ואין צריך שוב להשתתף אפילו בפריטי". ואולם מאידך שם בס"ג כתב המחבר "י"א שאף על פי שמדליקין עליו בתוך ביתו אם הוא במקום שאין בו ישראל מדליק בברכות", וברמ"א שם "כי חייב לראות הנרות" והמבואר שאף שמדליקין עליו בביתו עדיין חייב הוא לראות נרות חנוכה ואפשר שאף הוא צריך לברך עליהם ברכת הרואה¹.

א. וכבר העירו בזה הפוסקים שדבריו סותרים למש"כ בסי' תרע"ו ס"ג שאם מדליקין עליו בביתו אינו מברך על ראיית הנרות, ובמאמר מרדכי [הו' בשעה"צ שם סקכ"א] כתב ליישב, שבאמת אף שמדליקין עליו בביתו עדיין חייב לראות הנרות, ועל כן אם הוא דר במקום ישראל ורואה נרות שהדליקו אחרים כיון שאין עליו חובת 'הדלקה' רק חובת 'ראיה' הרי הוא פטור מברכה, ומשא"כ אם הוא במקום עכו"ם שצריך להדליק הנרות כדי לראותן שפיר מברך עליהן כיון שהוכרח ונצטוו להדליק, ומפני שלא היה ברור לו להמחבר סברא זו לפיכך כתבו בשם

והיוצא לנו מזה שהנמצא חוץ לביתו ויודע שאשתו מדלקת עליו בביתו הרי הוא נפטר מלהדליק נר חנוכה, אך מכל מקום 'חייב לראות נרות', ולכתחילה יראה לצאת אף את ברכות הראיה מאדם אחר, אך באם אי אפשר לו אזי ידליק במקום שנמצא שם בלא ברכה, ואם גם זה אי אפשר לו וכגון שצריך לצאת ברכבו לעיראפאר"ט יסיע עצמו דרך בתי יהודים ויראה הנרות ויוצא בזה ידי חובתו.

ג. דין זה שמי שמדליקין עליו בביתו נפטר ממצוות הדלקה נאמר בין באיש ובין באשה, ור"ל שהבעל נפטר בהדלקת אשתו, והאשה נפטרת בהדלקת בעלה.

אשה הנמצאת בבית יולדות

ד. נשים הנמצאות בבית יולדות המנהג הנכון שידליק אחד בעבורם ויוציא את כולם, והטעם לפי שאע"פ שאם בעלה מדליק עליה בביתו הרי היא נפטרת בכך, מ"מ נראה שזהו דוקא אם מדליק 'בביתו', אך אם הוא אכסנאי או שהולך לדור אצל אביו או חמיו [כנהוג אחר לידת אשתו] ומדליק שם אינה נפטרת בהדלקתו זו¹, ומלבד זה הלא איכא עליה גם חיוב 'לראות נרות'.

מדליקין עליו בביתו אך הוא נמצא במדינה אחרת

ה. זה שאמרנו שהבעל יוצא בהדלקת אשתו שמדלקת עליו בביתו, הנה מעיקר הדין הוא גם אם נמצא הבעל במדינה אחרת שעדיין לא הגיע שם זמן החיוב, וכגון שנמצא באמריק"ע ואשתו מדלקת עליו בלונדון דבשעה שמדלקת עדיין ערב חנוכה אצלו, והטעם לפי שסו"ס נתקיימה מצות הדלקת נר חנוכה בביתו,

יש אומרים ע"כ, ועכ"פ זה נמצא מפורש בדברי המחבר והרמ"א דאף שמדליקין עליו בביתו מכל מקום אכתי מחוייב הוא לראות הנרות.

ב. וראיה לדבר דהנה מבואר ברמ"א בס' תרע"ז ס"ג דאף שמדינא פטור להדליק אם מדליקין עליו בביתו, מכל מקום אם רוצה להחמיר על עצמו ולהדליק בפני עצמו מדליק ומברך עליהם, וכתב ע"ז המ"ב שם בסקט"ז "והנה אף דודאי אין למחות ביד הנוהגין לברך [כדברי הרמ"א], אחרי דהרבה אחרונים הסכימו לברך, מ"מ טוב יותר להדר לשמוע הברכות מפי אחר וכו', או יראה לשער להדליק נרותיו ולברך עליהן זמן מה קודם שמדלקת אשתו בביתו", והשתא אם איתא שהאשה יוצאת בהדלקת בעלה גם כשמדליק בעלה במקום אחר, א"כ הרי כבר יצאה האשה בהדלקת בעלה והיאך תוכל שוב להדליק אחריו בביתה, ועל כרחך דאין יוצאין ידי חובת נר חנוכה בהדלקת הבעל או האשה אלא כאשר מדליקין בביתם דוקא ולא במקום אחר.

ומ"מ למעשה יראה דעדיף טפי שלא יסמוך ע"ז רק יהדר להדליק בעצמו ויכוין שלא לצאת בהדלקת אשתו¹.

הדר בקביעות אצל משפחה אחרת

ו. בחור או נערה שאינם דרים בביתם¹, רק מתגוררים בקביעות [כבר שלושים יום קודם חנוכה] אצל משפחה אחרת, הרי הם נחשבים כאחד מבני הבית ויוצאים בהדלקת בעל הבית ככל שאר בני הבית.

הדרים באופן ארעי אצל משפחה אחרת

ז. אורחים המתארחים אצל משפחה אחרת למשך יום או יומיים, או אפילו למשך כל ימי החנוכה, (וכגון משפחה הנוסעת לשהות בעיר אחרת אצל משפחה אחרת), אינם יוצאים בהדלקת בעל הבית ולפי שאין זה מקום דירתם שדרים שם בקביעות, ולכתחילה הנכון ביותר שידליקו באותו מקום ששוהים שם בעצמם¹, ובאם אינם מדליקים בעצמם, או בנערות שהמנהג לעולם שאינן מדליקות בעצמן¹ אזי חייבים הם להשתתף בהדלקה שמדליק בעל הבית. אופן ההשתתפות לצאת

ג. ואולי יש לתלות לנידון זה במה שדנו הפוסקים אם נר חנוכה הוא חובת 'בית', או חובת גברא המתקיימת בבית, דנראה שאם הוא חובת בית שפיר שייך אף בנידון דידן ולפי שאזלינן בתר מקום הבית, ומשא"כ באם הוא חובת גברא דלא שייך שיקיים הגברא מצוותו קודם זמנו, ושור"ר שכבר דנו בשאלה זו כמה מפוסקי זמנינו, ועיי' בשו"ת מנח"י ח"ז סמ"ו שרצה להוכיח מעיקר ההלכה שיוצא במה שמדליקין עליו בביתו, ואע"פ שהוא דבר הרגיל ושכיח שיש הפרש בזמן השקיעה בין מקום ביתו למקום שהלך לשם ולא מצינו לאחד מן הפוסקים שהעיר בזה, וע"כ שאף בכה"ג שפיר יצא ידי חובתו ע"כ, ואמנם לענין דינא לא ברירא ליה לבעל המנח"י להקל בזה עיי"ש, ועיי' עוד בספר הליכות שלמה שהגרשז"א נקט בפשיטות להקל בזה.

ד. לאו דוקא רק הוא שאלה המצויה בבחור ההולך ללמוד ביישיבה בעיר אחרת ובנערה הלומדת בסעמינאר חוץ לעיר.

ה. לצאת דעת מהר"ו דכהיום שהמנהג בעלמא להיות מן המהדרין נר לכל אחד יבאו לחשדו שלא הדליק נר חנוכה (א"ר ודה"ח ושעה"צ תרע"ז סק"י).

ו. ובהטעם שלא נהגו הנשים להדליק, כתב החת"ס במס' שבת "משום שכך קיבלנו מרבנותינו, שכשהדליקו בחוץ נשים לא הדליקו להידור דהוי כפריצות לעמוד יחד עם האנשים בפתח הבית לרשות הרבים להדליק, ועל כן עמדו מרחוק לשמוע הברכות, לכן גם אצלנו אינן נוהגות". עכ"ל. והיא תוכחת מגולה ומוסר נוקב כהיום שנפרצו חומות מקדשי. ואגב, על פי החת"ס הנ"ל יש המוסיפים טעם לבאר מדוע נשים פטורות מאמירת קידוש לבנה.

בהדלקת הבית הוא ב"השתתפות בפרוטה", והיינו שיתנו מטבע של פרוטה לבעל הבית על מנת שיהיה להם חלק בנרות או בשמן. ויש לזה עוד עצה אחרת, והוא שבעל הבית יקנה להם בקניין סודר או בהגבהה חלק בשמן או בנרות, ויאמר הריני נותן לכם במתנה חלק בנרות או בשמן.

בחורים ובתולות המתארחים חוץ לביתם

ת. בחורים וגם בתולות המתארחים חוץ לעירם אצל משפחה אחרת (וכגון בחור הנוסע לזקינו או לאחר מבני משפחתו לימי החנוכה), אינם יוצאים בהדלקת הוריהם שמדליקים בביתם, רק ישתתפו עם מארחיהם וכנ"ל בהלכה ז', ובאם הגיעו לבית מארחיהם אחר שכבר הודלקה המנורה ולא השתתפו איתם, אזי ידליקו לעצמם עם ברכה. ובלאו הכי לכתחילה נכון יותר שידליק הבחור לעצמו וכאמור לעיל בהל"ז.

בחור הדר בשיבה ורוצה להדליק בבית הוריו

ט. בחור הדר בשיבה בקביעות - ור"ל שהוא אוכל וישן שם בקביעות בכל ימות השנה ואף בחנוכה - ומגיע להדלקת נרות בלבד לבית הוריו ורוצה להדליק שם עם בני משפחתו, נראה דשפיר מצי למיעבד הכי, ולפי שלעולם אינו נחשב כזר בבית הוריו, כי שם ביתו, ולעולם כאשר מגיע לבית הוריו הרי הוא חוזר וניעור ושב לביתו.

נשואים הנוסעים לבית הוריהם

י. נשוי הנוסע לבית הוריו או לבית חמיו למשך כמה שעות ורוצה להדליק שם - הנה אם הוריו או חמיו דרים בעירו, אזי בודאי שאינו יכול להדליק שם, שהרי אין זה מקום דירתו. אך באם הם דרים בעיר אחרת, יש לצדד בזה דבאותה העיר הרי זה נחשב כמקום דירתו, ולפי שלעולם כששוהה באותה העיר רק שם הוא מקום דירתו ולעולם אינו דר באותה העיר כי אם שם ולא במקום אחר, וכיון שכן שוב נחשב שבאותה העיר שם הוא ביתו ויכול להדליק שם, וצ"ע למעשה.

אודח הישן במקום אחד ואוכל במקום אחר

יא. אורח הישן במקום אחד ואוכל במקום אחר - הנה באופן ששני המקומות

שווים ומיוחדים לו, אזי מברך במקום שאוכל. אבל באם מקום האכילה אינו מיוחד לו ומקום השינה מיוחד לו, אזי מדליק במקום השינה.

בחורים הדרים בישיבה או בנות בסעמינאר

יב. בחורים הדרים בישיבה או בנות הדרות בסעמינאר, נחלקו פוסקי זמנינו היכן ידליקו, אם בחדר האוכל או בחדר שישינים שם, דמחד גיסא י"ל שידליקו במקום האכילה שהרי מקום האכילה עיקר, ואולם מאידך י"ל דמקום השינה יותר מיוחד להם, והנה כאשר חדר האכילה וחדר השינה הוא באותו בנין, אזי לכאור' אין חילוק היכן מדליק וכמו שאין חילוק בביתו אם מדליק בחדר זה או בחדר אחר, ואולם כמה פוסקים כתבו שאף בכה"ג עדיף להדליק בחדר האכילה, וכן היתה דעת החזו"א. ובאם ישנים בבניין אחד ואוכלים בבניין אחר – אזי באנו לפלוגתא הנ"ל היכן יש להדליק, ויש האוכלים ארוחה אחת של פת במקום השינה ומדליקים שם, ולמעשה נראה שיוצאים בכל מקום שידליקו ויעשו כפי הוראת הנהלת הישיבה.

